



ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Το κοινωνικό προφίλ των μεταναστών στην Ελλάδα και οι επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην κοινωνική ασφάλιση»

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΜ: 2004064

ΚΑΝΔΕΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ ΑΜ: 2004253



ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΣΤΙΚΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΜΑΪΟΣ 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	
1.1 Γενικά	4
1.2 Ιστορική εξέλιξη της μετανάστευσης	6
1.3 Νομικό καθεστώς που διέπει τους αλλοδαπούς	8
1.4. Το Κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	
ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
2.1 Εργασιακή απασχόληση και τομείς απασχόλησης των μεταναστών.....	16
2.2 Είδος εργασιακής σχέσης	19
2.3 Εισόδημα των αλλοδαπών.....	20
2.4 Διάσταση διακρίσεων των μεταναστών στην εργασιακή τους απασχόληση και αδήλωτη εργασία	21
2.5 Ανεργία των μεταναστών.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	
3.1 Βασικοί Ασφαλιστικοί Οργανισμοί- Προϋποθέσεις ασφάλισης των αλλοδαπών..	25
3.1.1 ΙΚΑ:.....	25
3.1.2 Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος (ΤΕΒΕ-ΟΑΕΕ)	27
3.1.3 ΟΓΑ.....	28
3.2 Παροχές υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπονται για τους μετανάστες	29
3.3 Προφίλ της Κοινωνικής Ασφάλισης των μεταναστών.....	34
3.4 Ξενοφοβικές τάσεις των Ελλήνων έναντι των αλλοδαπών.....	39

3.4.1. Κυριότερες ξενοφοβικές στάσεις και απόψεις των Ελλήνων για τους αλλοδαπούς που έχουν εγκατασταθεί στη χώρα μας.....	39
3.4.2 Σχέσεις αλλοδαπών και υπαλλήλων ασφαλιστικών ταμείων.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

4.1 Δυσκολίες στην εύρεση των επιπτώσεων της μετανάστευσης στην Κοινωνική ασφάλιση	43
4.2 Δημογραφικό πρόβλημα και μετανάστευση.....	44
4.3 Ασφαλιστικές εισφορές- Αριθμός ημερών εργασίας- Αποδοχές ανά ημέρα εργασίας των μεταναστών.....	46
4.3.1 Ασφαλιστικές εισφορές.....	47
4.3.2. Αριθμός ημερών εργασίας.....	48
4.3.3 Αποδοχές ανά ημέρα εργασίας.....	50
4.4 Παραοικονομία και "μαύρη" εργασία.....	51
4.5 Επιπτώσεις αύξησης των μεταναστών στην Κοινωνική Ασφάλιση και συνταξιοδότηση – Μελέτη περίπτωσης.....	52

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	56
---------------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59
--------------------------	-----------

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	63
--------------------------------	-----------

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	64
-------------------------------	-----------

Περίληψη

Από την δεκαετία του '90, η Ελλάδα η οποία παλαιότερα θεωρούνταν χώρα εξαγωγής μεταναστών, μετατρέπεται σε χώρα εισαγωγής μεταναστών. Οι οικονομικοί μετανάστες ξεπερνούν σήμερα το 1 εκατομμύριο και αποτελούν στην ουσία μια πρόκληση για την Ελλάδα, η οποία καλείται να σχεδιάσει μια αποτελεσματική πολιτική για την μετανάστευση και προπάντων να διατηρήσει την συνοχή της.

Στα πλαίσια της εργασίας διερευνάται αρχικά ο πληθυσμός των οικονομικών μεταναστών που διαμένουν στην Ελλάδα, το κοινωνικό προφίλ τους, πόσοι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, οι τομείς που απασχολούνται κατά κύριο λόγο, οι συνθήκες εργασιακής τους απασχόλησης, τέλος η παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών (ασφάλιση, πρόνοια και υγειονομική περίθαλψη) και ο βαθμός πρόσβασης τους που τους προσφέρει το Ελληνικό κράτος σε σχέση με τους Έλληνες πολίτες. Επίσης, παρατίθενται δεδομένα που αφορούν της ένταξη των μεταναστών στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής ασφάλισης. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα δεδομένα αναφέρονται στην περίπτωση της νόμιμης μετανάστευσης και όχι και της περίπτωσης της παράνομης.

Πηγές της μελέτης αποτελούν δευτερογενείς έρευνες, δεδομένα της EU- SILK, ΕΚΚΕ/ΕΣΥΕ και των 3^{ων} ασφαλιστικών φορέων (ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, ΟΓΑ), κυρίως του ΙΚΑ λόγω έλλειψης δεδομένων από τα άλλα δύο ασφαλιστικά ταμεία. Τα ευρήματα υποδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού- στόχου, το βαθμό πρόσβασης τους στους τομείς της απασχόλησης και στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες και την αντιμετώπιση τους από το Ελληνικό κράτος και τους γηγενείς.

Εισαγωγή

Το θέμα της εργασίας αφορά το κοινωνικό προφίλ των οικονομικών μεταναστών που εισέρχονται και διαμένουν στην Ελλάδα καθώς και τις επιπτώσεις που έχει αυτό το φαινόμενο σε τομείς όπως η κοινωνική ασφάλιση και η εργασία τους γηγενούς πληθυσμού. Στα πλαίσια της έρευνας, διερευνώνται τα ζητήματα σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση και την πολιτική που εφαρμόζεται στους αλλοδαπούς οικονομικούς μετανάστες, ο βαθμός πρόσβασης τους και οι επιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης τους στη χώρα μας.

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί όλες τις χώρες υποδοχής και τους κατοίκους αυτών. Η επιλογή του θέματος έγινε για τον προσδιορισμό και την κατανόηση του φαινομένου σε προσωπικό επίπεδο, κυρίως για τις αιτίες που οδηγούν στο να αφήσει κάποιος την χώρα του, τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας μετά την είσοδο του καθώς και την αντιμετώπιση του από τους Έλληνες πολίτες.

Σκοπός της εργασίας είναι η καταγραφή και αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης όσον αφορά την ασφάλιση των αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών και η παρουσίαση του γενικού προφίλ τους. Στόχος της έρευνας είναι να εντοπιστεί αρχικά πόσοι είναι οι μετανάστες που βρίσκονται στην χώρα μας και πόσοι από αυτούς ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Επίσης, ποιες παροχές προβλέπονται σε θέματα υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης. Εάν απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο ασφάλισης με τους γηγενής και τέλος, αν η κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών έχει επιπτώσεις στην ασφάλιση του Έλληνα πολίτη.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι αυτή της δευτερογενούς ανάλυσης στατιστικών δεδομένων από διάφορες πηγές.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των διαφόρων ειδών και αιτιών που οδηγούν στην μετανάστευση, ιστορική αναδρομή και επίσης το Νομοθετικό πλαίσιο που τους διέπει. Στην συνέχεια γίνεται αναφορά στο κοινωνικό προφίλ των μεταναστών, πιο συγκεκριμένα, ο όγκος που διαμένει στην Ελλάδα, η ηλικιακή τους σύνθεση, η οικογενειακή τους κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης και η γεωγραφική διασπορά τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται η εργασιακή απασχόληση και οι τομείς που απασχολούνται οι μετανάστες, το είδος της εργασιακής τους σχέσης, το εισόδημα τους, η διάσταση των διακρίσεων που αντιμετωπίζουν στην απασχόληση τους και κατά πόσο το φαινόμενο της ανεργίας τους επηρεάζει.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι βασικοί ασφαλιστικοί οργανισμοί (ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, ΟΓΑ) και οι παροχές που προβλέπονται σε κάθε κατηγορία αλλοδαπών που συναντάμε. Επίσης, στο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο κοινωνικό προφίλ των μεταναστών στην κοινωνική ασφάλιση και πιο συγκεκριμένα, στον πληθυσμό των μεταναστών που ανήκει σε κάθε ασφαλιστικό ταμείο αντίστοιχα σε σύγκριση με τους Έλληνες ασφαλισμένους. Τέλος αναφερόμαστε στην περίπτωση της ξενοφοβίας των γηγενών προς τους αλλοδαπούς και πως αυτό επηρεάζει την ευκολότερη ένταξη τους στα ταμεία ασφάλισης.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, γίνεται μια προσπάθεια να προσδιοριστούν οι επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην κοινωνική ασφάλιση. Αναφερόμαστε στην λέξη "προσπάθεια" διότι δεν υπάρχει μια ξεκάθαρη εικόνα στο συγκεκριμένο θέμα λόγω πολλών παραγόντων που το καθορίζουν και το επηρεάζουν. Μελετούνται λοιπόν συγκεκριμένα κάποιοι τομείς όπως, η επιρροή των μεταναστών στο δημογραφικό πρόβλημα και κατά συνέπεια στα ασφαλιστικά ταμεία, οι ασφαλιστικές εισφορές- αποδοχές- ημέρες εργασίας των μεταναστών και τι επιπτώσεις έχει η παραοικονομία και η αδήλωτη εργασία στα ταμεία.

Τέλος, παρουσιάζεται μια μελέτη περίπτωσης για τις επιπτώσεις αύξησης ή μείωσης των μεταναστών στην κοινωνική ασφάλιση και στην συνταξιοδότηση τους μακροπρόθεσμα σε γηγενής και μετανάστες.

Περιορισμό της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι επειδή η μετανάστευση στην Ελλάδα είναι σχετικά πρόσφατο φαινόμενο υπάρχει έλλειψη δεδομένων και οι σχετικές έρευνες είναι λιγοστές. Επίσης, τα δεδομένα που θα αναφερθούν επειδή βασίζονται κυρίως στα στατιστικά δεδομένα της καταγραφής της ΕΣΥΕ του 2001 θα αλλάξουν μετά την απογραφή που θα γίνει το 2011.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.1 Γενικά

Η μετανάστευση (migration), θεωρείται ένα κοινωνικό φαινόμενο γεωγραφικής κινητικότητας. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένο τόσο με την εξέλιξη του ανθρώπου, όσο και με την εδραίωση των οργανωμένων κοινωνιών και της δημογραφικής σύνθεσης των κρατών.

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και με τις Κοινωνικές Επιστήμες μετανάστευση είναι η γεωγραφική μετακίνηση ανθρώπων είτε μεμονωμένα είτε κατά ομάδες για διάφορους λόγους. Οι λόγοι αυτοί είναι ποικίλοι και οδηγούν ή έχουν οδηγήσει κατά το παρελθόν εκατομμύρια ανθρώπων να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για αναζήτηση μιας καλύτερης οικονομικής και κοινωνικής τύχης.¹

Συναντάμε επίσης και διάφορα είδη μετανάστευσης ανάλογα με τους λόγους που οδήγησαν το κάθε άτομο σε αυτήν. Συνεπώς, η μετανάστευση² μπορεί να:

- Είναι μόνιμη ή προσωρινή,
- Ατομική ή οικογενειακή,
- Αναφέρεται σε μεγάλες ταξικές ομάδες ανθρώπων εθνικές ή κοινωνικές,
- Ηπειρωτική ή υπερπόντια,
- Εσωτερική (από χωριά σε πόλεις και το αντίθετο) ή εξωτερική (από άλλη χώρα).
- Εκούσια ή ακούσια,
- Πρωτογενής ή δευτερογενείς,
- Πλήρης ή ατελής στην περίπτωση της ατελούς υπάγονται οι πρόσφυγες
- τέλος συντηρητική ή ανανεωτική.

¹ Ι.Κ. Χασιώτης, *Επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Βάνιας, 1993, σελ. 153.

² Βικιπαίδεια, Μετανάστευση <http://el.wikipedia.org/wiki/>

Όποιοι και αν είναι οι λόγοι της μετανάστευσης ο σκοπός της είναι συνήθως η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής τόσο οικονομικών όσο και κοινωνικών.

Υπάρχουν αρκετά αίτια που οδηγούν κάποιους ανθρώπους να αφήσουν τα σπίτια τους και τις οικογένειες τους, αίτια που τους οδηγούν στη μετανάστευση. Τα πιο συνηθισμένα είναι:

- οικονομικά και εργασιακά (εύρεση εργασίας, υψηλότερες αποδοχές, ασφαλιστική κάλυψη, επιδόματα, παροχή στέγης, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη),
- πολιτικά (διδασκτορικά καθεστάτα, εμπόλεμη κατάσταση ή μεταπολεμική κατάσταση),
- Η θρησκεία (θρησκευτικός διωγμός),
- Πιο σπάνιο φαινόμενο είναι οι φυσικές καταστροφές (ξηρασία, πλημμύρες, παγετός) και περιβαλλοντικά αίτια
- Οι πληθυσμιακές πιέσεις (δεν επαρκεί η καλλιεργήσιμη έκταση και αδύνατη η εύρεση εργασίας).
- και τέλος οι μετανάστες που έρχονται για σπουδές, οι οποίοι ανέρχονται στο 2,7% του συνόλου των μεταναστών.³

Για να κατανοήσουμε το φαινόμενο της μετανάστευσης θα πρέπει επίσης να κατανοήσουμε και τους διάφορους ορισμούς που συμπεριλαμβάνονται στον όρο της μετανάστευσης γενικά. Τέτοιοι είναι:

- «αλλοδαπός», είναι εκείνος που δεν έχει αποκτήσει την Ελληνική υπηκοότητα και χρησιμοποιείται μόνο για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Οι υπήκοοι της Ε.Ε. ονομάζονται «κοινοτικοί».⁴
- **Μετανάστες** ονομάζονται οι άνθρωποι οι οποίοι μετακινούνται σε κάποια άλλη χώρα για να ζήσουν και να εργαστούν, είτε προσωρινά είτε μόνιμα⁵ και διακρίνονται σε νόμιμους και παράνομους.

³ ΕΣΥΕ, επεξεργασία ΙΝΕ/ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ, Γ. Κρητικίδης

⁴ ΙΜΕΠΟ, τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, MENTORING A.E. Μάρτιος 2007

⁵ www.livopedia.gr/index.php/Μετανάστευση

- **Πρόσφυγας** σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης του 1951 ορίζεται ο άνθρωπος ο οποίος αναγκάζεται να εγκαταλείψει την χώρα του επειδή σε αυτή κινδυνεύει η ζωή του λόγω είτε κάποιων πολιτικών του πεποιθήσεων είτε λόγω θρησκείας, φυλής εθνότητας είτε ακόμη επειδή ανήκει σε κάποια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα⁶ και ζητάει άσυλο από κάποια άλλη χώρα.
- **Ομογενείς** θεωρούνται τα άτομα που ανήκουν στο Έθνος ανεξάρτητα του κράτους γέννησης τους⁷

1.2 Ιστορική εξέλιξη της μετανάστευσης

Τα πρώτα δείγματα της μετανάστευσης άρχισαν να διαφαίνονται με τον αποικισμό των αρχαίων Ελλήνων. Για μεγάλες περιοχές της Μεσογείου συνεχίστηκε μέχρι και τα Αλεξανδρινά χρόνια και ενισχύθηκε από την κατακτητική πολιτική των Ελλήνων βασιλιάδων της εποχής εκείνης.

Με την ανακάλυψη των ηπείρων Αμερικής, Αφρικής, Ασίας και ταυτόχρονα του φυσικού πλούτου που διέθεταν, ξεκίνησε ένα πολύ μεγάλο κύμα μετανάστευσης από την Ελλάδα και όλη την Ευρώπη, το οποίο κράτησε για αρκετούς αιώνες και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην όλη εξέλιξη των κοινωνιών. Όλες οι ήπειροι έχασαν ουσιαστικά το δικό τους καθαρό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η μετανάστευση να αποβεί μοιραία για τους λαούς των αποικιών που μετατράπηκαν από τους αυτόχθονες σε δούλους. Η μεγάλη πια προσφερόμενη εργατική μεταναστευτική δύναμη, έκανε τους ντόπιους να προσπαθούν να τους εκμεταλλευτούν επαγγελματικά, λόγω των μειωμένων απαιτήσεων για υψηλές αποδοχές, ασφάλιση κ.τ.λ. με σκοπό τη δική τους επαγγελματική εξέλιξη και την κοινωνική τους άνοδο.⁸

Μετά τον α΄ παγκόσμιο πόλεμο άρχισε η μετανάστευση προς τις ΗΠΑ, ειδικά μετά την οικονομική κρίση στην Ευρώπη, και στον Καναδά, μετά τον β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Οι ΗΠΑ και ο Καναδάς είχαν καταφέρει να γλιτώσουν από την δίνη του πολέμου οικονομικά

⁶ www.childmentalhealth.gr/Wc216960e78295.htm

⁷ ΙΜΕΠΟ, τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, MENTORING A.E. Μάρτιος 2007

⁸ Μουσούρου Α. 2003. *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg. Σελ.93

ενισχυμένες, μαζί με την Γερμανία παρόλο που είχε νικηθεί. Εκμεταλλευόμενοι λοιπόν αυτά τα εργατικά χέρια και το τεράστιο μέγεθος της εργατικής δύναμης που ήταν φτωχό, άρχισαν να δημιουργούνται παγκόσμιες αγορές εργατικής δύναμης τις οποίες προμήθευαν τα φτωχά μη ανεπτυγμένα κράτη.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, μετά την κρίση του πετρελαίου, η Ευρώπη άρχισε να ακολουθεί μια πιο περιοριστική μεταναστευτική πολιτική η οποία από την μία ενίσχυε την παράνομη μετανάστευση και από την άλλη ενίσχυε την προσωρινή, μετατρέποντας την σταδιακά σε μόνιμη για να προωθήσει κυρίως την οικογενειακή συνένωση.

Η παγκοσμιοποίηση, η φτώχεια οι πόλεμοι είναι κάποιες από τις αιτίες που έχουν οδηγήσει σε μια πραγματικά σημαντική αύξηση των μεταναστών παγκοσμίως ειδικότερα τα τελευταία 30 χρόνια. Σύμφωνα με υπολογισμούς του ΟΗΕ 175 εκατομμύρια άνθρωποι, δηλαδή περίπου το 3% του παγκόσμιου πληθυσμού ζουν έξω από τη χώρα γέννησης τους. Από αυτούς μόνο το 40% ζει και εργάζεται σε κάποιο από τα αναπτυσσόμενα κράτη του πλανήτη⁹.

Εικόνα 1

Έλληνες μετανάστες στη Γερμανία



Πηγή: <http://kafeneio-gr.blogspot.com>

Εικόνα 2

Μετανάστες και Ελλάδα



Πηγή: <http://www.liako.gr/news/society>

Η Ελλάδα η οποία αποτελούσε ως επί το πλείστον χώρα αποστολής μεταναστών με κυριότερους προορισμούς χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και της Αμερικής, άρχισε τα

⁹ Population Division, 2002, σελ: 1,2.

τελευταία χρόνια και πιο συγκεκριμένα μετά την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 να αποτελεί πλέον χώρα υποδοχής. Ενώ κάθε χρόνο ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων κυρίως από τις Βόρειες αγροτικές περιοχές της χώρας μας αναζητούσε την τύχη του στην Ευρώπη και κυρίως στη Γερμανία, τώρα πια ως ένας από τους σημαντικότερους προορισμούς μεταναστών η Ελλάδα υποδέχεται εκείνη πια νόμιμους ή παράνομους μετανάστες με προέλευση κυρίως τις Βαλκανικές χώρες και κυριότερα την Αλβανία. Η βασικότερη αιτία όλης αυτής της στροφής, ήταν η κατάρρευση των Κομμουνιστικών καθεστώτων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στις βαλκανικές χώρες.¹⁰

1.3 Νομικό καθεστώς που διέπει τους αλλοδαπούς

Για την μελέτη του θέματος σχετικά με την μετανάστευση, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε αρχικά στο νομοθετικό πλαίσιο και να καταγράψουμε τις νομοθετικές παρεμβάσεις και προσπάθειες που έχουν συντελεστεί στην αντιμετώπιση και ρύθμιση προβλημάτων, τα οποία προέρχονται από την μετανάστευση και εγκατάσταση των μεταναστών στην χώρα μας.

- Ν. 4310/1929, ήταν ο πρώτος νόμος που αναφέρθηκε στην μετανάστευση, και τον διακρίνει η αστυνομική λογική. Βασικές αρχές του είναι η απαγόρευση εργασίας, όταν δεν υπάρχει άδεια εργασίας, η απέλαση σαν τιμωρία και ο περιορισμός των κινήσεων τους, ακόμα και των νόμιμων για λόγους ασφάλειας του κράτους.
- Ν.1975/1991, «Είσοδος- έξοδος, παραμονή εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός είχε ως στόχο τον κρατικό έλεγχο της μετανάστευσης και την εφαρμογή μιας αυστηρής και κατασταλτικής μεταναστευτικής πολιτικής, παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των μεταναστών αυξανόταν.¹¹
- δημιουργήθηκαν δύο προεδρικά διατάγματα 358/97 και 359/97, που τέθηκαν σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου του 1998, τα οποία σε συνδυασμό με τον επόμενο νόμο εδραίωσαν τη Λευκή Κάρτα- προσωρινή κάρτα παραμονής και η Πράσινη Κάρτα- Κάρτα παραμονής περιορισμένης διάρκειας

¹⁰ www.livepedia.gr/index.php/Μετανάστευση

¹¹ Λινάρδος- Ρύλμον, 1993, Αλλοδαποί εργαζόμενοι και αγορά εργασίας στην Ελλάδα, Αθήνα:ΙΝΕ

- Ν.2910/2001, επιχειρεί την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με α) γενικές προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής αλλοδαπών, β) είσοδο αλλοδαπών για λόγους σπουδών, γ) είσοδο και παραμονή αλλοδαπών για την παροχή εξαρτημένης εργασίας και διατάξεις που ρυθμίζουν το ζήτημα άσκησης ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας. Προβλέπεται επίσης, η οικογενειακή συνένωση αλλοδαπών που είναι νόμιμα εγκατεστημένοι στη χώρα μας. Άλλες διατάξεις του νόμου αφορούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αλλοδαπών, τη δυνατότητα πρόσβασης των ανηλίκων αλλοδαπών στην εκπαίδευση, καθώς και τις διαδικασίες κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση. Όπως και στον προηγούμενο νόμο, σημαντικό μέρος του πρόσφατου νόμου αναφέρεται στους περιορισμούς- ανάκληση αδείας και παράνομης μετανάστευσης και στις απελάσεις των ανεπιθύμητων αλλοδαπών. Επίσης περιλαμβάνει μια δεύτερη ευκαιρία νομιμοποίησης των παράνομα εγκατεστημένων, γεγονός που αποσκοπεί στον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης και την μείωση των εισροών, ενώ προβλέπει την ενίσχυση της αστυνόμευσης των συνόρων και τον αυστηρότερο εσωτερικό έλεγχο.
- Από τους πιο πρόσφατους νόμους είναι ο 3386/ 2005 με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», που αντικατέστησε αυτόν του 2001. Πιο συγκεκριμένα, ενοποιεί τις άδειες διαμονής για κάθε κατηγορία (ΥΠ. ΕΣ. Εγκύκλιος αρ. 38, 2005, 7-8) με υπεύθυνη αρχή την Περιφέρεια. Προβλέπει άδειες διαμονής για εργασία, π.χ. εξαρτημένης, εποχιακής, προσωρινής, για ανεξάρτητα οικονομική δραστηριότητα, όπως σπουδές, έρευνα, για εξαιρετικούς λόγους, άδειες αορίστου χρόνου. Το αρ. 71 του ίδιου Νόμου προβλέπει ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα ασφαλίζονται στους οικείους οργανισμούς και έχουν τα ίδια δικαιώματα και επίσης, οι διατάξεις του ν.δ. 57/1973 όπως κάθε φορά ισχύει, για την κοινωνική προστασία, εφαρμόζονται και στους υπηκόους 3^{ων} χωρών που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα.

- Νόμος 3536/2007 «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης κ Αποκέντρωσης», ο οποίος προσπάθησε να επιλύσει τα προβλήματα που εμφανίστηκαν με την εφαρμογή του προηγούμενου νόμου. Δηλαδή, αναφέρθηκε κυρίως για την μείωση της γραφειοκρατίας, στην διευκόλυνση των αλλοδαπών κατά την διαμονή τους στην Ελλάδα, έδωσε κοινοτικές οδηγίες και εισήχθησαν μέτρα προώθησης της κοινωνική ένταξης τους.¹²
- Ν. 3838/2010 «Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις» (ΦΕΚ Α'49/24.3.2010). Με τον τελευταίο αυτό νόμο προβλέπεται η δυνατότητα κτήσης της Ελληνικής ιθαγένειας από τέκνα μεταναστών, τροποποιούνται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία κτήσης της ιθαγένειας από αλλοδαπούς με πολιτογράφηση, ενώ αναγνωρίζεται σε νομίμως διαμένοντες αλλοδαπούς το δικαίωμα του εκλέγειν και περιορισμένο το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις εκλογές της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης.

Αναφορικά με τα ζητήματα υγείας-πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης, θα πρέπει εξ αρχής να επισημανθεί ότι, λόγω της ύπαρξης διαφορετικών κατηγοριών μεταναστών (νόμιμοι οικονομικοί μετανάστες, μετανάστες χωρίς άδεια παραμονής/παράνομοι, παλιννοστούντες ομογενείς, πολιτικοί πρόσφυγες, μέλη οικογενειών για οικογενειακή επανένωση κ.λπ.), καθώς και περιπτώσεων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους (ανθρωπιστικούς λόγους, θύματα εμπορίας, δημόσιο συμφέρον κ.λπ.), δεν υπάρχει ενιαίος τρόπος ρύθμισης της ασφαλιστικής τους κάλυψης. Στο νόμο 2910/2001, και συγκεκριμένα στο άρθρο 39 παρ. 1 του κεφαλαίου για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αλλοδαπών, αναφέρεται ότι “οι αλλοδαποί που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα ασφαλίζονται στους οικείους ασφαλιστικούς οργανισμούς και απολαμβάνουν των ιδίων ασφαλιστικών δικαιωμάτων με τους ημεδαπούς”.

¹² ΕΚΚΕ, 2008, ΣΕΛ.36

Επομένως, οι αλλοδαποί εκείνοι που έχουν εισέλθει στη χώρα και παραμένουν νόμιμα, εφόσον απασχολούνται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ασκούν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να ασφαρίζονται στους διάφορους ασφαλιστικούς οργανισμούς, όπως ακριβώς και οι Έλληνες πολίτες και δικαιούνται τις ίδιες παροχές. Προκειμένου όμως να τους χορηγηθεί η άδεια παραμονής, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά κάποιες προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων να είναι ασφαλισμένοι για την κάλυψη εξόδων νοσηλείας, ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης και για την κάλυψη εργατικού ατυχήματος ή να έχουν ήδη υποβάλει σχετική αίτηση. Επίσης, απαιτείται να είναι υγιείς, γεγονός που αποδεικνύεται με το πιστοποιητικό υγείας (ΕΕ), που εκδίδεται από ημεδαπά κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα ή κέντρα υγείας ή θεραπευτήρια και ιατρεία του ΙΚΑ. Σε αυτό πρέπει να πιστοποιείται ότι (Ν. 3304/27.1.2005) “Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού” ο αλλοδαπός δεν πάσχει από νόσημα το οποίο, σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα και την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ), μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Τα έξοδα για τις εξετάσεις που απαιτούνται για την έκδοση του πιστοποιητικού βαρύνουν τον ενδιαφερόμενο αλλοδαπό.¹³

Όσον αφορά την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και την κοινωνική ασφάλιση των μη νόμιμων αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών, τόσο στους προηγούμενους νόμους (νόμος 1975/91, άρθρο 31, παρ. 2, νόμος 2910/2001, άρθρο 51, παρ. 1) όσο και στο νεότερο νόμο 3386/2005, υπάρχει η διάταξη (άρθρο 84) σύμφωνα με την οποία “οι δημόσιες υπηρεσίες, οι ΟΤΑ, οι οργανισμοί κοινής ωφέλειας, κοινωνικής ασφάλισης υποχρεούνται να μην παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε υπηκόους τρίτης χώρας οι οποίοι δεν έχουν διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο που αναγνωρίζεται από διεθνείς συμβάσεις και γενικά δεν αποδεικνύουν ότι έχουν εισέλθει και διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα. Εξαιρούνται τα νοσοκομεία, θεραπευτήρια, οι κλινικές και τα επείγοντα περιστατικά, όταν πρόκειται για υπηκόους τρίτων χωρών που εισάγονται εκτάκτως για νοσηλεία και για ανήλικα παιδιά”.

¹³ ΙΚΑ, Μηνιαία στοιχεία απασχόλησης, Σεπτέμβριος 2003, Λ. Μαράτου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης

1.4. Το Κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα

Με τον όρο Κοινωνικό προφίλ γενικότερα, εννοούμε μια σειρά από κοινά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τον άνθρωπο και τον εντάσσουν σε διάφορα κοινωνικά σύνολα. Η «Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για τους μετανάστες» που συστάθηκε με αφορμή το «σχέδιο Ραγκούση», για να μπορέσει να αποτυπώσει σωστά το κοινωνικό και οικονομικό προφίλ των μεταναστών της χώρας μας, κατέληξε ότι θα πρέπει να γίνεται αναφορά στην εθνικότητα, την ηλικιακή σύνθεση το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση, το χρόνο παραμονής στην Ελλάδα, τη γεωγραφική διασπορά, το είδος απασχόλησης και την ανεργία ανά διοικητική περιφέρεια. Έτσι μπορούμε να έχουμε μια σφαιρική εικόνα των μεταναστών στην Ελλάδα, και να έχουμε απεικονίσει σωστά το κοινωνικό προφίλ του μετανάστη, παραθέτοντας όλα τα στοιχεία που το συνθέτουν.

Πιο αναλυτικά:

1. Όγκος των μεταναστών που διαμένουν στην Ελλάδα και από ποιες χώρες προέρχονται

Όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή η Ελλάδα από χώρα εξαγωγής μεταναστών στις αρχές τις δεκαετίας του '90, έγινε χώρα εισαγωγής μεταναστών, και ειδικά μετά την ένταξη της στην Ε.Ε. Έγιναν προσπάθειες για καταγραφή των μεταναστών αλλά το Ελληνικό κράτος δεν ήταν ακόμα έτοιμο είτε θεσμικά είτε κοινωνικά να αντεπεξέλθει στην μεγάλη ροή των μεταναστών. Μία προσπάθεια που έγινε για την καταγραφή του πληθυσμού των μεταναστών ήταν η απογραφή του 2001 και οι μετανάστες που καταγράφηκαν έφταναν τους 762.191 συνολικά στον πληθυσμό. Πιο πρόσφατες εκτιμήσεις οι οποίες περιλαμβάνουν και τους παράνομους μετανάστες, δείχνουν ότι ανέρχονται περίπου στους 1.100.000 – 1.200.000 και αποτελούν το 10% του πληθυσμού της χώρας και το 12% του εργατικού δυναμικού της.¹⁴

Όσο για τις χώρες προέλευσης, από τα αθροιστικά στοιχεία που προέκυψαν με δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών το 2004 έχουμε πως στην Ελλάδα διαμένουν 432.120 Αλβανοί, 66.787 Βούλγαροι, 29.108 Ρουμάνοι, 23.008 Ουκρανοί και τέλος ακολουθούν μετανάστες από Ασιατικές χώρες (Κίνα, Φιλιππίνες, Πακιστάν και Ινδία). Στην έρευνα αυτή αναφέρονται μόνο όσοι έχουν άδεια παραμονής.¹⁵

¹⁴ ΙΜΕΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα, εμπειρίες – πολιτικές προοπτικές*, τόμος β' Αθήνα 2008, 142-145 σελ.

¹⁵ *Έκταση μετανάστευσης στην Ελλάδα, Δικαιώματα και υποχρεώσεις των αλλοδαπών* <http://www.epkodi.gr/site>

Τα παραπάνω νούμερα μεταναστών δεν μπορούν να θεωρηθούν ως έμπιστα διότι είναι γεγονός ότι στην χώρα μας δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς μια μακροχρόνια και βιώσιμη μεταναστευτική πολιτική και δεν έχει επίσης εφαρμοστεί ένα σταθερό και επίσημο σύστημα υποδοχής και καταγραφής των μεταναστών. Όπως παραδείγματος χάρη δεν υπάρχει διαθέσιμη πληροφόρηση για τον αριθμό των μεταναστών παράνομων ή νόμιμων, που επιστρέφουν οικειοθελώς στην χώρα τους. Επίσης υπάρχει σημαντική έλλειψη νομοθετικών ρυθμίσεων για την ενθάρρυνση της εθελούσιας επιστροφής.

2. Ηλικιακή σύνθεση μεταναστών

Από έρευνα της ΕΣΥΕ, η οποία αφορά Οικογενειακούς Προϋπολογισμούς τα έτη 2004/05, έχουμε ότι μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών που βρίσκεται στην Ελλάδα ανήκει στην παραγωγική ηλικία, των 25 έως 64 χρονών.¹⁶ Πιο συγκεκριμένα οι ηλικίες 25 έως 54 χρονών αποτελούν το 53,5% του συνόλου του μεταναστευτικού πληθυσμού, το 22% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 25 ως 34 ετών, το 18,7% αντιστοιχεί στην ηλικιακή ομάδα των 45- 54 ετών ενώ πολύ χαμηλό ποσοστό της τάξης του 2,5% είναι άνω των 65 ετών.

Υπολογίζεται από την Ελ. Στατ. το 2001 ότι υπάρχουν 30.148 συνταξιούχοι εκ των οποίων οι 11.733 είναι από την Αλβανία. Οι διάφορες ομάδες ηλικιών, συγκριτικά με Έλληνες και αλλοδαπούς δείχνουν ότι το 50% των ασφαλισμένων Ελλήνων είναι μικρότεροι από 40 ετών, ενώ οι αλλοδαποί φτάνουν το 73%. Τα άτομα άνω των 65 ετών υπολογίζονται ότι φτάνουν το 18% του πληθυσμού των Ελλήνων και το 3% των αλλοδαπών που κατοικούν στην Ελλάδα.¹⁷

Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως το ποσοστό των μεταναστών σε παιδική ηλικία είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των παιδιών στην Ελλάδα. Δηλαδή, το ποσοστό των αλλοδαπών παιδιών είναι 17%, με αντίστοιχο εκείνο των Ελλήνων που φτάνει μόλις το 15% του πληθυσμού μας.¹⁸

¹⁶ ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική μελέτη για τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007

¹⁷ Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, *Μετανάστευση- Υγεία και Πρόνοια*, 2005

¹⁸ Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ: «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ. - Πάντειο Πανεπιστήμιο

3. Οικογενειακή κατάσταση

Το 52% των μεταναστών είναι έγγαμοι, ενώ το 42% είναι το ποσοστό των άγαμων. Όπως είδαμε και στην εισαγωγή, ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους μετανάστευσης πέρα από την εύρεση εργασίας και την οικονομική κατάσταση είναι η οικογενειακή συνένωση¹⁹. Με ένα υψηλό ποσοστό 80% για τους Αλβανούς φαίνεται να αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους μετανάστευσης για εκείνους. Παρόλα αυτά έχουν μικρή εκπροσώπηση ως σύζυγοι των υπηκόων της Ε.Ε. σε αντίθεση με τη Ρωσία που έχει ποσοστό 10%, την Ουκρανία με 9%, την Ρουμανία με 7% και τη Γεωργία με 6%. Σε γενικές γραμμές φαίνεται πως ο μεγαλύτερος αριθμός των αλλοδαπών στη χώρα μας είναι έγγαμοι με ποσοστό 52%. Ένα ποσοστό 44% δηλώνει άγαμο, μόνο το 3% διαζευγμένοι και 1% χήροι. Στις γυναίκες το ποσοστό έγγαμων είναι ακόμη μεγαλύτερο. Συγκεκριμένα φτάνει το 61% και μόνο το 28% δηλώνει άγαμο.²⁰

Συμπερασματικά καταλήγουμε πως οι άνδρες μετανάστες οι οποίοι είναι ανύπανδροι μεταναστεύουν πολύ πιο εύκολα από τις γυναίκες μετανάστριες οι οποίες στην πλειοψηφία τους μεταναστεύουν κυρίως για οικογενειακή επανένωση αν και από έρευνα του ΚΕΘΙ²¹, βλέπουμε ότι το 38,6% των μεταναστριών έφυγε από την χώρα τους για οικονομικούς λόγους, ενώ το 24,3% για οικογενειακή επανένωση.

4. Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστευτικού πληθυσμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τις πιο πρόσφατες μελέτες και μετρήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί από την «Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας» καθώς και από το Παρατηρητήριο Μετανάστευσης Μεσογείου (Mediterranean Migration Observatory), στο σύνολο των μεταναστών που βρίσκονται στην χώρα μας, το 36% δεν έχει πάει καθόλου στο σχολείο ή δεν έχει τελειώσει το Δημοτικό, το 27% έχει πάρει απολυτήριο Γυμνασίου, το 20% έχει τελειώσει το Λύκειο και το υπόλοιπο 17% έχει πάρει κάποια μεταλυκειακή εκπαίδευση (το 0,6% από αυτούς είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού).²²

¹⁹ Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ: «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ. - Πάντειο Πανεπιστήμιο

²⁰ Μελέτη: Λιανός Θ. (2003), «Σύγχρονη Μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική διερεύνηση». Αθήνα, σελ: 28

²¹ Δρ. Μαράτου- Αλιπράντη, 2007, 'Η γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα, Αθήνα

²² Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 6 Φεβρουαρίου 2010, Τίτλος άρθρου: «Νόμιμος, Οικογενειάρχης, Υποψήφιος Έλληνας»

Με μέτρηση που πραγματοποιήθηκε το 2004-2005, ο αριθμός των αλλοδαπών παιδιών που φοιτούν σε Ελληνικά σχολεία, ανέρχεται σε 98.241 άτομα, δηλαδή στο 6,7% του συνόλου των παιδιών της Ελλάδας. Στην πλειονότητά τους όμως τα παιδιά των μεταναστών δεν συνεχίζουν τη φοίτησή τους στο λύκειο (66%) και πολύ περισσότερο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (85%).²³

5. Γεωγραφική Διασπορά των μεταναστών στον Ελληνικό χώρο

Για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης του μεταναστευτικού πληθυσμού το σημαντικότερο ρόλο παίζει η αγορά εργασίας και ο τομέας απασχόλησης τους. Η έρευνα του ΙΜΕΠΟ, μας δείχνει ότι το 87% του πληθυσμού των μεταναστών κατοικεί σε μεγάλες αστικές πόλεις, το 7% σε αγροτικές και μόνο το 6% σε ημιαστικές πόλεις. Συγκεκριμένα στην Αττική κατοικεί το 47% των μεταναστών και στην Θεσσαλονίκη το 8,6%²⁴. Αυτό συμβαίνει γιατί το αναπτυξιακό δυναμικό των πόλεων αυτών τους παρέχει περισσότερους τομείς απασχόλησης (αγροτικός, οικοδομικός, τουριστικός) για να επιλέξουν και άρα περισσότερες θέσεις εργασίας.²⁵ Επίσης το φαινόμενο συγκέντρωσης των αλλοδαπών στο ενδότερο της χώρας, δηλαδή σε μεγάλες πόλεις προφανώς συνδέεται με την αυξημένη παραοικονομία που εμφανίζουν οι μεγάλες πόλεις, συνεπώς με την ευκολότερη εύρεση εργασίας στην περίπτωση του παράνομου μετανάστη.

²³ «Μετανάστευση» www.childmentalhealth.gr

²⁴ ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική μελέτη για τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007

²⁵ Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ.- Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Εργασιακή απασχόληση και τομείς απασχόλησης των μεταναστών

Οι μετανάστες όπως και οι ημεδαποί για να ζήσουν πρέπει να εργαστούν. Δεν αποτελεί έκπληξη λοιπόν το γεγονός ότι από τους 760.000 αλλοδαπούς που κατέγραψε η ΕΣΥΕ το 2001, περίπου οι 415.000, δηλαδή 55% του συνόλου ήρθαν στην χώρα μας για να εργαστούν. Ο βασικός λοιπόν λόγος εγκατάστασης τους στην Ελλάδα είναι η εργασία.

Σύμφωνα λοιπόν με την απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001 καταγράφεται πως στην Ελλάδα υπήρχαν 4.102.091 εργαζόμενοι με συνολικά μισθωτούς τους 2.678.226. Από αυτούς το ποσοστό των εργαζόμενων μεταναστών αντιστοιχεί το 9,5% της συνολικής απασχόλησης της χώρας μας. Ο όγκος λοιπόν των εργαζόμενων μεταναστών ανέρχεται περίπου στους 391.674, από τους οποίους οι 271.000 είναι άντρες και οι 121.000 γυναίκες.

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι % μισθωτών

Σύνολο απασχολούμενων	65,3%
Έλληνες	62,8%
Αλλοδαποί	89,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ απογραφή 2001, (επεξεργασία από ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.)

Πιο συγκεκριμένα, από την απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001, βλέπουμε ότι:

- περίπου το 90% των μεταναστών βρίσκεται στην μισθωτή απασχόληση, συνολικά 348.455 (244.376 άνδρες και 104.079 γυναίκες) έναντι του 62% των Ελλήνων
- το 6,5% δηλώνει ότι αυτοαπασχολείται, συνολικά 25.507 αλλοδαποί (17.274 άνδρες και 8.233 γυναίκες)
- ενώ το 2,8% αυτών είναι εργοδότες (8.069 άνδρες και 3.083 γυναίκες), και το
- 1,5% δηλώνει ότι ανήκει στα συμβοηθούμενα και μη αμειβόμενα μέλη.

Όπως βλέπουμε η πλειοψηφία των μεταναστών βρίσκεται στην μισθωτή απασχόληση ενώ πολύ μικρό ποσοστό έχει μια δική του επιχείρηση ή απασχολείται χωρίς να εξαρτάται η εργασία του από κάποιον άλλο παράγοντα. Επίσης, τα παραπάνω δεδομένα αποδεικνύουν μια διαφορετική ένταξη των αλλοδαπών και των Ελλήνων στην αγορά εργασίας.

Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών γυναικών περιλαμβάνεται στην κατηγορία των μισθωτών. Αυτό συμβαίνει διότι, οι αλλοδαπές γυναίκες απασχολούνται στις οικιακές και άλλες υπηρεσίες στα αστικά κέντρα της χώρας και, όπως έχει επισημανθεί σε σχετικές μελέτες, τα ελληνικά νοικοκυριά εξυπηρετούνται από τις αλλοδαπές εξαιτίας της υπανάπτυξης του κράτους πρόνοιας της χώρας μας και της έλλειψης δημόσιων δομών για τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας (ηλικιωμένοι και παιδιά προσχολικής ηλικίας). Έτσι, η εργασία των αλλοδαπών γυναικών αποτελεί λύση στο πρόβλημα αυτό και καλύπτει το κενό που παρατηρείται στις υπηρεσίες φύλαξης παιδιών προσχολικής ηλικίας, επιτρέποντας στις Ελληνίδες να έχουν εξωοικιακή επαγγελματική απασχόληση.²⁶ Τους μετανάστες στην πλειοψηφία τους, τους συναντάμε στην καθημερινότητα μας σε διάφορους τομείς απασχόλησης και ειδικότερα σε τομείς χαμηλής ειδίκευσης σε αντίθεση με τους Έλληνες. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα της απογραφής του 2001 βλέπουμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά εργασίας των μεταναστών βρίσκονται σε τομείς όπως η γεωργία, οι βιομηχανίες, οι κατασκευές, το εμπόριο, ξενοδοχεία, εστιατόρια και λοιπά. Άρα οι αλλοδαποί εργαζόμενοι στην συντριπτική τους πλειοψηφία απασχολούνται ως χειρώνακτες και περισσότερο από το 68% απασχολούνται ως τεχνίτες και λοιπά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των Ελλήνων δεν ξεπερνά το 10%.

²⁶ βλ. Maratou- Alipranti L. & Fakiolas R. (2000), *Foreign female immigrants in Greece*, Papers, *Revista de Sociologia* (Universitat Autònoma de Barcelona), No 60, σ.σ. 101-117

Πίνακας 2: Κλάδοι απασχόλησης μεταναστών κατά φύλο, 2001²⁷

Κλάδος	γυναίκες %	άντρες %	Σύνολο	σύνολο %
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία	19,8	12,4	68.682	17,5
Μεταποιητικές βιομηχανίες	13,7	7,9	46.553	11,9
Κατασκευές	35,1	0,9	96.003	24,5
Εμπόριο, επισκευές, ξενοδοχεία & εστιατόρια	13,8	19,9	61.497	15,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001, πίνακας 4 “Απασχολούμενοι Αλλοδαποί κατά φύλλο”

Βέβαια οι παραπάνω τομείς που αναφέρθηκε ότι συναντώνται περισσότερο μετανάστες και σύμφωνα με την ανάπτυξη των πρωτογενών στοιχείων του εργατικού δυναμικού με την υπόθεση ότι οι ανασφάλιστοι μετανάστες αντιπροσωπεύουν τον πληθυσμό των παράνομων μεταναστών στην χώρα μας, προκύπτει ότι οι παράνομοι μετανάστες γενικά απασχολούνται σε τομείς που εμφανίζουν έντονη παραοικονομία δραστηριότητα και ένταση ανειδίκευτης εργασίας. Η απασχόληση των παράνομων μεταναστών φαίνεται μια ελκυστική επιλογή τόσο για τον εργοδότη όσο και για τον εργαζόμενο δε, μια χώρα με εκτεταμένη παραοικονομία, όπως η Ελλάδα, τέτοια απασχόληση είναι ευέλικτη και φτηνή. Οι μετανάστες προσφέρουν χαμηλά αμειβόμενη ανειδίκευτη εργασία, δίνοντας έτσι την δυνατότητα σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν τον αυξανόμενο ανταγωνισμό συμπιέζοντας το κόστος τους.

Επιπρόσθετα, οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς εργασίας, όπως ο μεγάλος αριθμός μικρομεσαίων επιχειρήσεων οικογενειακού τύπου, η παραοικονομία, ο ανεπαρκής έλεγχος στην αγορά, δημιουργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη ενός φτηνού εργατικού δυναμικού σύμφωνα με το φύλο, την ηλικία και την υπηκοότητα.²⁸

²⁷ «Εκθεση για την υγεία των μεταναστών» Μάρτιος 2009, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, www.mighealth.net

²⁸ βλ. Lazaridis, G. & Psimmenos I. (2000), *Migrant flows from Albania to Greece: economic, social and spatial exclusion*, King R, Lazaridis G. & Tsardanis Ch. (eds.) *Eldorado or Fortress, Migration in Southern Europe*, London Macmillan, σ.σ. 170-185

2.2 Είδος εργασιακής σχέσης

Με το είδος εργασιακής σχέσης αναφερόμαστε στο θέμα της προσωρινότητας της απασχόλησης. Η διαφορά μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών είναι ξεκάθαρη στο ζήτημα αυτό. Οι μισθωτοί με ξένη υπηκοότητα εργάζονται περισσότερο συχνά με σύμβαση ορισμένου χρόνου ή έργου και δεν εντάσσονται σε σταθερές σχέσεις εργασίας, όπως θα δούμε και στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3: Είδος απασχόλησης Ελλήνων – Αλλοδαπών.

Υπηκοότητα	Ελληνική	Ξένη
Είδος εργασιακής σχέσης μισθωτών μόνιμου ή αορίστου χρόνου	1.714.969	114.604
Σύμβαση ορισμένου χρόνου ή έργου/ προσωρινή εργασία	543.920	104.919
Σύνολο	2.258.889	219.523
Ποσοστό προσωρινότητας	24,1%	47,8%

Πηγή ΕΣΥΕ / ΕΚΚΕ, SILC 2003

Είναι αναμενόμενο οι μετανάστες να εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό προσωρινότητας συγκριτικά με τους Έλληνες, εφόσον δεν εντάσσονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Ωστόσο το ποσοστό των αλλοδαπών που απασχολείται με «σύμβαση ορισμένου χρόνου ή έργου» εμφανίζεται αρκετά υψηλό. Βέβαια είναι πολύ δύσκολο να αποδειχθεί αν οι αλλοδαποί αλλάζουν στην πραγματικότητα την απασχόληση τους. Είναι αρκετά πιθανό οι συμβάσεις τους να ανανεώνονται και να παραμένουν στην ίδια εργασία.

Η προσωρινότητα στην εργασία δεν είναι στην ουσία οι συχνές αλλαγές στην αναζήτηση εργασίας, αλλά ένα τρόπος πίεσης στην εργασία με την πιθανότητα να μην ανανεωθεί η σύμβαση. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει οι μετανάστες έχουν πολλές φορές θέσεις εργασίας χαμηλής ποιότητας, με χαμηλότερες αμοιβές και επισφαλείς συνθήκες και συνήθως υπόκεινται στον "εκβιασμό" των εργοδοτών για μη ασφάλιση και συνέχιση της εργασίας του ανεπίσημα.

Πράγματι από έρευνες που έγιναν, τα πραγματικά ποσοστά δεν αντιστοιχούν με τα παραπάνω ποσοστά, αν στην πραγματικότητα δηλαδή έχουν αλλάξει κύρια εργασία σε διάρκεια 12 μηνών. Από αυτές έχουμε ότι μόνο το 7,2% έναντι 24,1% των Ελλήνων

μισθωτών έχει αλλάξει εργασία και μόνο το 11% των αλλοδαπών έναντι του 47,8% που φαίνεται από την πηγή της ΕΣΥΕ.²⁹

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι αλλοδαποί έχουν μεγαλύτερη ανασφάλεια εξαιτίας του είδους της εργασιακής τους σχέσης διότι χρειάζεται να αλλάξουν την κύρια τους απασχόληση και πολύ περισσότερο από το μισό των εργαζομένων αλλοδαπών δεν γνωρίζει την ασφάλεια της σταθερής σχέσης εργασίας.

2.3 Εισόδημα των αλλοδαπών

Είναι γνωστό ότι το ύψος του εισοδήματος και η ύπαρξη ιδιοκτησίας προσδιορίζουν το επίπεδο ζωής και εκεί παρατηρούμε πως οι αλλοδαποί δεν έχουν πολλά περιθώρια. Με βάση τα δεδομένα της έρευνας της ΕΣΥΕ/ ΕΚΚΕ, SILC έγινε μια κατηγοριοποίηση των εισοδημάτων των αλλοδαπών νοικοκυριών σε 3 επίπεδα. Το πρώτο είναι κάτω από την γραμμή της φτώχειας, το δεύτερο εισόδημα είναι μεταξύ της γραμμής της φτώχειας και δύο φορές και μισό πάνω από την γραμμή της φτώχειας (4712 ευρώ το 2002) και η τρίτη ομάδα έχει εισόδημα περισσότερο από δύο φορές και μισό πάνω από την γραμμή της φτώχειας.

Πίνακας 4: Επίπεδο εισοδήματος των νοικοκυριών (1=0-4741 , 2=4741-11853 3=11853+)

Εισοδήματα	Ελληνικά νοικοκυριά	Νοικοκυριά αλλοδαπών
1	20,8 %	25,0 %
2	54,0 %	62,3%
3	25,1 %	12,7 %

Πηγή: ΕΣΥΕ/ΕΚΚΕ, SILC 2003

Παρατηρούμε, λοιπόν ότι η δομή του εισοδήματος των αλλοδαπών και των Ελλήνων είναι

²⁹ Μετανάστευση και Κοινωνική Ασφάλιση: Μια προσέγγιση με βάση δεδομένα της έρευνας EU-SILC και των Ασφαλιστικών Ταμείων Δρ Α. Μαράτου- Αλιπράντη και Δρ Ε. Γκαζόν, ΕΚΚΕ

διαφορετική. Μεγάλο ποσοστό αλλοδαπών βρίσκεται στο πρώτο επίπεδο, δηλαδή έχει εισόδημα ετήσιο κάτω από την γραμμή της φτώχειας, αυτό συμβαίνει λόγω της παράνομης μετανάστευσης. Οι παράνομοι μετανάστες εργάζονται σε συνθήκες αδήλωτης απασχόλησης η οποία συνεπάγεται μεγαλύτερα ποσοστά καταστρατήγησης των νόμιμων κατώτατων ορίων αμοιβής σε σχέση με των Ελλήνων που εργάζονται στις ίδιες συνθήκες. Στην περίπτωση των επίσημων μεταναστών, υπάρχουν επίσημα στοιχεία του ΙΚΑ από τα οποία προκύπτει ότι τα δηλωθέντα εισοδήματα των μεταναστών είναι κατά μέσο όρο χαμηλότερα από τα αντίστοιχα των Ελλήνων ασφαλισμένων.³⁰

Επίσης παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστών εντάσσεται στο δεύτερο επίπεδο εισοδήματος, ποσοστό μεγαλύτερο των Ελλήνων, και στο τρίτο τα ποσοστά αλλοδαπών βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από τα άλλα δύο. Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν ότι οι αλλοδαποί εργάζονται σε τομείς χαμηλής ειδίκευσης και λόγω αυτού τα εισοδήματά τους είναι γενικά χαμηλότερα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν το κόστος μιας έκτακτης ανασφάλειας (προβλήματα υγείας κλπ).

2.4 Διάσταση διακρίσεων των μεταναστών στην εργασιακή τους απασχόληση και αδήλωτη εργασία

Οι μετανάστες κατά την είσοδό τους στην Ελλάδα συναντάνε διάφορα είδη διακρίσεων λόγω της διαφορετικότητάς τους. Μια δυσμενέστερη δηλαδή μεταχείριση ή συμπεριφορά που θεμελιώνεται και οφείλεται συνήθως στην συγκέντρωση κάποιων χαρακτηριστικών ή ιδιοτήτων στο πρόσωπο αυτό οι οποίες κατά κύριο λόγο αφορούν το φύλλο, φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, ηλικία, θρησκεία, χρώμα και λοιπά. Οι κυριότερες μορφές διακρίσεων είναι η άμεση διάκριση (όταν ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από την οποία τυγχάνει ή θα ετύγγανε άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση) και η έμμεση διάκριση, (όταν εκ πρώτης όψεως, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου σε σχέση με άλλα άτομα).

³⁰ Σάββας Ρόμπολης, “Μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας”, Αθήνα 2006

Πρέπει να επισημανθεί ότι εκτός από άμεσες ή έμμεσες, οι διακρίσεις μπορεί να χαρακτηρίζονται ως θεσμικές ή εν τοις πράγμασι, με την έννοια ότι είτε πηγάζουν από νομοθετικής φύσης κείμενα, είτε εμφανίζονται στην πράξη ανεξάρτητα, ή ακόμη και κατά πρόσβαση της οικείας νομοθεσίας.³¹

Πεδία που μπορεί να εντοπιστεί μια τέτοια συμπεριφορά είναι κυρίως η εκπαίδευση, οι κοινωνικές παροχές, οι κοινωνική προστασία και η περίθαλψη, αλλά κυρίως ο τομέας της απασχόλησης.

Οι θεσμικής φύσης διακρίσεις στην εργασία, αποτελούν την πιο επικίνδυνη μορφή διακρίσεων, ενώ η αντιμετώπιση τους αποδεικνύεται στην πράξη ιδιαίτερα δύσκολη, δεδομένου ότι δεν αρκεί η σύμφωνη γνώμη και πρόθεση των κοινωνικών εταίρων για την αντιμετώπιση τους αλλά και στην Ελληνική νομοθεσία δεν συναντώνται διατάξεις, οι οποίες να επιφυλάσσουν ευθέως δυσμενέστερη μεταχείριση στην εργασία απέναντι στους μετανάστες σε σχέση με τους γηγενείς συναδέλφους τους.

Όσον αφορά την αδήλωτη εργασία, σύμφωνα με την έκθεση του ΣΕΠΕ για το 1^ο τρίμηνο του 2010, η πλειονότητα των αδήλωτων εργαζομένων ανήκει στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως τους ανέργους, τους αυτοαπασχολούμενους, τους εποχιακά εργαζομένους και τους μετανάστες. Όλοι αυτοί μη μπορώντας να διαπραγματευτούν όρους και συνθήκες που αφορούν την εργασία τους, δέχονται την μη ασφάλιση και τα χαμηλά μεροκάματα χωρίς να αντιδρούν. Επιπλέον, σε αυτούς τους κλάδους που απασχολούνται κυρίως οι μετανάστες είτε νόμιμοι είτε παράνομοι υπάρχει άφθονο εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα οι μετανάστες να δέχονται την αδήλωτη εργασία αβίαστα για να μην χάσουν την δουλειά τους.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση άδειας παραμονής, η ύπαρξη της οποίας και μόνο επιτρέπει την εργασία με νόμιμους όρους, είναι η υποχρέωση απόδειξης ενός συγκεκριμένου κατ' έτος αριθμού ενσήμων. Ανεξάρτητα από τον κατά περίπτωση απαιτούμενο αριθμό ενσήμων, η αποτυχία απόδειξης του, έχει ως αποτέλεσμα την οριστική έκπτωση από το επίσημο καθεστώς διαμονής, γεγονός που συνεπάγεται δυνατότητα απασχόλησης αποκλειστικά με όρους αδήλωτης και ανασφάλιστης εργασίας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των μεταναστών δεν καταφέρνει να αποκτήσει τα απαραίτητα

³¹ Σάββας Ρόμπολης "Μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας", Αθήνα 2006

έγγραφα που απαιτούνται για να αποκτήσουν την νομιμότητα τους, ενώ το σύνολο των επιστημονικών μελετών καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το φαινόμενο αυτό απορρέει από την Ελληνική μεταναστευτική νομοθεσία και συγκεκριμένα αποδίδεται κυρίως στη αδυναμία απόδειξης των απαιτούμενων κατ' έτος ημερών ασφάλισης, στην γραφειοκρατία που περιβάλλει την όλη διαδικασία και στο υψηλό κόστος παραβόλων.³²

Συμπερασματικά μια φαινομενικά ουδέτερη νομική υποχρέωση καταλήγει σε δυσμενή και μειονεκτική των μεταναστών και επίσης θεμελιώνει μια έμμεση διάκριση σε βάρος ενός τμήματος των εργαζομένων της εθνικής τους καταγωγής.

Οι συνέπειες της θεμελιώδους αυτής θεσμικής διάκρισης εντοπίζονται σε μια σειρά από επιμέρους τομείς της απασχόλησης. Στην περίπτωση των μεταναστών σημειώνεται το εξής παράδοξο:

- ενώ η απαίτηση για την απόδειξη ενός αριθμού ενσήμων δικαιολογείται από την ανάγκη για πάταξη της μαύρης εργασίας, η πρακτική αυτή οδηγεί σε αντίθετα αποτελέσματα
- και επίσης, αυτή η θεσμική διάκριση σε σχέση με τα ένσημα κατά την ανανέωση της άδειας διαμονής έχει επίπτωση στο επίπεδο θεμελίωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Το ίδιο ισχύει και σε ότι αφορά στο θέμα της ισότιμης πρόσβασης σε μία σειρά κοινωνικών αγαθών, όπως η στέγαση, δεδομένου ότι η απόλαυση τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με έναν ορισμένο αριθμό ημερών ασφάλισης.

2.5 Ανεργία των μεταναστών

Η παρουσία μεταναστών εργαζομένων την τελευταία δεκαπενταετία κάλυψε με επάρκεια τις αυξημένες ανάγκες της Ελληνικής οικονομίας κυρίως για ανειδίκευτα εργατικά χέρια. Τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει σε όλες σχεδόν τις υπόλοιπες Βόρειες Ευρωπαϊκές χώρες, όχι μόνο δεν είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα των Ελλήνων, αλλά και χαμηλότερα των Εθνικών μέσων όρων.³³

³² Μετανάστευση και κοινωνική ασφάλιση προσέγγιση με βάση τα δεδομένα της έρευνας eu-silc και των ασφαλιστικών ταμείων, Δρ. Α. Μαράτου- Αλιπράντη Δρ. Ε. Γκαζόν ΕΚΚΕ

³³ Σάββας Ρομπόλης, “μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας” Αθήνα 2006)

Κατά την απογραφή του 2001 άνεργοι δήλωσαν το 9,2 % των μεταναστών, ενώ ο μέσος όρος της χώρας ήταν 11%. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ, τα συγκριτικά στοιχεία για τα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης Ελλήνων και μεταναστών έχουν ως εξής:

Πίνακας 5: Ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης Ελλήνων και μεταναστών

Κατηγορίες εργαζομένων	Ποσοστό ανεργίας %	Ποσοστό απασχόλησης %
Σύνολο χώρας	9,6	61,4
Άντρες Έλληνες	5,9	46,5
Άντρες αλλοδαποί	4,4	65,1
Γυναίκες Ελληνίδες	15,3	26,8
Γυναίκες αλλοδαποί	14,0	34,9

Πηγή ΕΣΥΕ, έρευνα εργατικού δυναμικού, β' τριμήνου 2005

Επίσης προκύπτει από αυτή την έρευνα ότι οι μετανάστες:

- αντιπροσωπεύουν το 6,6% του εργατικού δυναμικού, αλλά μόνο το 5,6% των ανέργων
- για τους άντρες τα ποσοστά αντίστοιχα είναι 6,6% και 5,5% αντίστοιχα
- για τις γυναίκες είναι 6,3% και 5,8% αντίστοιχα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

3.1 Βασικοί Ασφαλιστικοί Οργανισμοί- Προϋποθέσεις ασφάλισης των αλλοδαπών.

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στις παροχές που προβλέπονται σε θέματα υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης με την παρουσίαση των βασικότερων ασφαλιστικών ταμείων και των εγγεγραμμένων μεταναστών σε αυτά. Μέσω αυτής της παρουσίασης θα μπορούσαμε να διακρίνουμε ευκολότερα πως αντιμετωπίζονται οι μετανάστες ως προς το θέμα της κοινωνικής ασφάλισης και αν οι παροχές που δικαιούνται είναι ίδιες με τις παροχές των Ελλήνων.

3.1.1 ΙΚΑ:

Ο κανονισμός του ΙΚΑ προβλέπει πως «ασφαλισμένος είναι οποιοδήποτε πρόσωπο παρέχει εξαρτημένη εργασία, ανεξάρτητα από την υπηκοότητα ή την ιθαγένεια του».

Ασφαλίζει εργαζομένους που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία σε τρίτους (εργοδότες), εργαζομένους που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία στο εξωτερικό (εάν η επιχείρηση για λογαριασμό της οποίας εργάζονται εδρεύει στην Ελλάδα), εργαζομένους που προσφέρουν προσωπική εργασία με σύμβαση εκμίσθωσης έργου, αλλοδαπούς εργαζομένους και μέλη οικογένειας ασφαλισμένων.

Συνεπώς, όποιος έχει τις προϋποθέσεις εγγράφεται στο ΙΚΑ με αριθμό μητρώου αυτόν που προκύπτει την στιγμή της εγγραφής του στο γενικό μητρώο του ΙΚΑ, εφόσον δεν τηρείται ειδικό μητρώο για τους αλλοδαπούς. Η μοναδική αναφορά σε υπηκοότητα γίνεται σε περίπτωση Έλληνα εργαζομένου στο εξωτερικό για επιχείρηση με έδρα εντός Ελλάδος.

Οι αλλοδαποί οικονομικοί μετανάστες που έχουν άδεια παραμονής και εργασίας και οι οποίοι προσφέρουν εξαρτημένη εργασία, ανεξάρτητα από την ιδιότητα του εργοδότη και

τη σύμβαση που έχουν, ασφαρίζονται στο ΙΚΑ.³⁴ . Ας σημειωθεί επίσης ότι και για τις περιπτώσεις των αλλοδαπών οι οποίοι δεν έχουν άδεια παραμονής ή εργασίας, η ασφάλισή τους είναι υποχρεωτική, έστω και αν η εργασία τους θεωρείται παράνομη (Εγγραφο του ΙΚΑ Δ21/121/21-9-93).

Επίσης αναφέρεται στις σχετικές εγκυκλίους (εγκ. 78/02 και εγκ. 54/03) ότι η διάρκεια της ασφαλιστικής ικανότητας για όλους τους ασφαλισμένους του Ιδρύματος ισχύει από 1^η Μαρτίου κάθε έτους μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου του επόμενου, εφόσον συντρέχουν οι απαραίτητες χρονικές προϋποθέσεις (50 ημέρες ασφάλισης κατά το προηγούμενο έτος) ή βάση 15μήνου αφιερωμένων στην περίπτωση αυτή των 3 τελευταίων μηνών (μήνας προσέλευσης και δύο ακόμη).

Το ΙΚΑ περιλαμβάνει ειδική κατηγορία ασφάλισης για τους οικιακούς βοηθούς, δηλαδή κοινοποιούμενες διατάξεις στην περίπτωση των προσώπων που απασχολούνται κατ' οίκον του εργοδότη και την χωρίζει σε δυο επιμέρους κατηγορίες:

1. Τα πρόσωπα που παρέχουν συνήθεις οικιακές υπηρεσίες στην οικία του εργοδότη και
2. Τα λοιπά κατ' οίκον του εργοδότη απασχολούμενα πρόσωπα που παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες σε έναν εργοδότη (νοσοκόμοι, παραδουλεύτρες, κηπουροί, κλπ).

Με μόνο κριτήριο για την ένταξη κάποιου προσώπου σε αυτήν την κατηγορία είναι να παρέχει τις υπηρεσίες του σε ένα μόνο εργοδότη.

Το ΙΚΑ δίνει επίσης την δυνατότητα εξαγοράς ημερών ασφάλισης στους αλλοδαπούς. Για την ανανέωση της άδειας παραμονής οι αλλοδαποί που δεν έχουν τις απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης σύμφωνα με τον Ν. 3169/2003, δίδεται το δικαίωμα να εξαγοράσουν 150 ένημα. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να ζητήσουν και να τους χορηγηθεί «Άδεια παραμονής» με σκοπό την νόμιμη παραμονή τους στην χώρα και ταυτόχρονα την συμμετοχή τους σε ταμείο κοινωνικής προστασίας για την ασφάλιση τους και στην πορεία την σύνταξη τους.

³⁴ ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία - πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005.

Βλέπουμε λοιπόν ότι το ΙΚΑ προωθεί διάφορες ρυθμίσεις, οι οποίες αποσκοπούν στη μη διακοπή της ασφαλιστικής κάλυψης των αλλοδαπών και των μελών των οικογενειών τους καθώς και στη διευκόλυνση των εργοδοτών οικιακού προσωπικού.³⁵

3.1.2 Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος (ΤΕΒΕ-ΟΑΕΕ)

Το ΤΕΒΕ αποτελεί φορέα κύριας ασφάλισης των επαγγελματιών και βιοτεχνών και υπάγεται στον ΟΑΕΕ. Η ασφάλιση στο ΤΕΒΕ είναι υποχρεωτική και ασφαλιζονται όλοι οι επαγγελματίες και βιοτέχνες που έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και ασκούν επάγγελμα, ανεξάρτητα με τη μορφή λειτουργίας της επιχείρησης, ατομική ή εταιρεία (ομόρρυθμη, ετερόρρυθμη, Α.Ε, Ε.Π.Ε.).

Οι ασφαλισμένοι αλλοδαποί στο ΤΕΒΕ έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους Έλληνες ασφαλισμένους. Για την εγγραφή τους στο ΤΕΒΕ, εκτός των δικαιολογητικών που απαιτούνται για τους Έλληνες πολίτες, οι ομογενείς της Αλβανίας (Βορειοηπειρώτες) πρέπει να προσκομίσουν φωτοαντίγραφο ειδικού δελτίου ταυτότητας σε ισχύ, ενώ οι αλλοδαποί εκτός ΕΟΧ (Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου) και χωρών με τις οποίες η Ελλάδα έχει συνάψει διακρατικές συμβάσεις πρέπει να προσκομίσουν φωτοαντίγραφο άδειας παραμονής σε ισχύ ή την βεβαίωση έκδοσης αυτής.

Για τους νέους ασφαλισμένους υπάρχουν 14 ασφαλιστικές κατηγορίες, από τις οποίες οι 5 είναι υποχρεωτικές και οι 9 προαιρετικές. Ο νεοεγγραφόμενος στο ΤΕΒΕ, που δεν έχει ασφαλιστεί πριν από την 1.1.1993 σε άλλο φορέα κύριας ασφάλισης, κατατάσσεται υποχρεωτικά στην 1η ασφαλιστική κατηγορία. Η κατάταξη σε ανώτερη ασφαλιστική κατηγορία γίνεται με την συμπλήρωση παραμονής δύο ετών σε κάθε μία και μέχρι την πέμπτη (5), όπου μπορεί να παραμείνει μέχρι την συνταξιοδότηση του, εφόσον ο ίδιος με αίτηση του δεν ζητήσει την υπαγωγή του σε μια από τις υπόλοιπες εννέα (9) προαιρετικές κατηγορίες. Το ύψος της σύνταξης συναρτάται με την ασφαλιστική κατηγορία στην οποία εντάσσεται ο ασφαλισμένος και για το λόγο αυτό όσο υψηλότερη είναι η ασφαλιστική κατηγορία, τόσο μεγαλύτερο είναι και το ποσό της σύνταξης που εξασφαλίζει ο ασφαλισμένος.

³⁵ ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, δρ. Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Αθήνα 2005

3.1.3 ΟΓΑ

Στην ασφάλιση του ΟΓΑ υπάγονται υποχρεωτικά: οι αγρότες, οι αυτοτελώς – δηλ. προσωπικά – απασχολούμενοι συστηματικά και κατά κύριο βιοποριστικό επάγγελμα στην αγροτική οικονομία (ιδιοκτήτες και εκμεταλλευτές αγροκτημάτων, κτηνοτρόφοι, πτηνοτρόφοι, μελισσοκόμοι κ.λ.π.), καθώς και οι αλιείς που δεν υπάγονται στην ασφάλιση άλλου φορέα. Επίσης, υπάγονται οι αγρεργάτες (οι απασχολούμενοι κατά κύριο βιοποριστικό επάγγελμα, με ημερομίσθιο ή μισθό, σε οποιαδήποτε παραγωγική αγροτική εργασία).

Στον κλάδο κύριας ασφάλισης αγροτών του ΟΓΑ μπορούν να ασφαλιστούν και οι αλλοδαποί (ν. 2639/98) που απασχολούνται στην αγροτική οικονομία και έχουν λάβει άδεια εργασίας, εφόσον βέβαια απασχολούνται συστηματικά κατά κύριο επάγγελμα και όχι περιστασιακά και αντλούν το βιοπορισμό τους από την απασχόληση αυτή.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή τους στα Μητρώα του Κλάδου, αλλά και για τη συνέχιση της ασφάλισής τους, είναι η υποβολή στον ΟΓΑ Υπεύθυνων Δηλώσεων των εργοδοτών-κτηματιών, στους οποίους απασχολούνται, από τις οποίες να προκύπτουν 75 ημέρες απασχόλησης από 1.1.98 και μετά. Στην ίδια εγκύκλιο αναφέρεται ότι θα πρέπει οι εργοδότες-κτηματίες να ενημερωθούν ότι η χορήγηση Υπεύθυνων Δηλώσεων στους αγρεργάτες-αλλοδαπούς δεν δημιουργεί καμία οικονομική επιβάρυνση στους ιδίους. Το καθεστώς ασφάλισης των αγρεργατών δημιουργούσε ανέκαθεν πολλά προβλήματα και αμφισβητήσεις, δεδομένου ότι ορισμένοι ασφαλιζόνταν στο ΙΚΑ και ορισμένοι στον ΟΓΑ.

Δικαιούχοι των ασφαλιστικών παροχών του ΟΓΑ είναι οι ασφαλισμένοι και οι συνταξιούχοι του ΟΓΑ και τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους, που δικαιούνται περίθαλψη από τον Οργανισμό και έχουν βιβλιάριο υγείας σε ισχύ. Για τη θεώρηση των βιβλιαρίων υγείας των αλλοδαπών ασφαλισμένων, οι οποίοι έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες ασφαλισμένους, απαιτείται η προσκόμιση της άδειας παραμονής τους. Ας σημειωθεί ότι οι αλλοδαποί ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους Έλληνες ασφαλισμένους. Κατατάσσονται σε ασφαλιστικές κατηγορίες (5η έως 7η) του Κλάδου Κύριας Ασφάλισης, και πληρώνουν εισφορές για σύνταξη και ασθένεια, όπως και οι Έλληνες.

3.2 Παροχές υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπονται για τους μετανάστες

Παροχές Υγείας και Κοινωνικής Ασφάλισης

Όπως ήδη αναφέραμε, λόγω ύπαρξης διαφορετικών κατηγοριών μεταναστών (νόμιμοι και παράνομοι οικονομικοί μετανάστες, παλιννοστούντες ομογενείς και πρόσφυγες) δεν υπάρχει ενιαίος τρόπος ρύθμισης των ζητημάτων κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλισης.

Στην ενότητα αυτή θα γίνει προσπάθεια να γίνει μια σύντομη παρουσίαση των παροχών που δικαιούνται οι μετανάστες όσον αφορά τις παροχές υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής ασφάλισης, στις 3 κατηγορίες νόμιμης μετανάστευσης που συναντάμε αλλά και τι συμβαίνει στην περίπτωση της παράνομης μετανάστευσης.

1. Αλλοδαποί Οικονομικοί Μετανάστες

Οικονομικοί μετανάστες οι οποίοι έχουν εισέλθει και παραμένουν νόμιμα στη χώρα μας, εφόσον ασχολούνται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ασκούν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να ασφαρίζονται στους διάφορους ασφαλιστικούς Οργανισμούς, όπως ακριβώς και οι Έλληνες πολίτες, και δικαιούνται παροχές. Προκειμένου να χορηγηθεί η άδεια παραμονής πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά κάποιες προϋποθέσεις μεταξύ των οποίων να είναι ασφαλισμένοι για την κάλυψη εξόδων νοσηλείας, ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης και για την κάλυψη εργατικού ατυχήματος ή να έχουν υποβάλει σχετική αίτηση. Επίσης, απαιτείται να είναι υγιείς, γεγονός που αποδεικνύεται με το πιστοποιητικό υγείας, που εκδίδεται από ημεδαπά κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα ή κέντρα υγείας ή θεραπευτήρια και ιατρεία του ΙΚΑ. Σ' αυτό πρέπει να πιστοποιείται ότι ο αλλοδαπός δεν πάσχει από νόσημα, το οποίο σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα και την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ), μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Τα έξοδα για εξετάσεις που απαιτούνται για την έκδοση του πιστοποιητικού βαρύνουν τον ενδιαφερόμενο αλλοδαπό (άρθρ.21 και 26 Ν. 2910/2001).

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αλλοδαποί που κατοικούν νόμιμα στην Ελλάδα, για δυο τουλάχιστον χρόνια, έχουν τη δυνατότητα, στο πλαίσιο όπως οικογενειακής συνένωσης, να

ζητήσουν την είσοδο και εγκατάσταση των μελών οικογένειας στη χώρα (σύζυγος, άγαμα τέκνα κάτω των 18 ετών). Στην περίπτωση αυτή, τα μέλη οικογένειας, που συντηρούνται από αυτόν έχουν το δικαίωμα να ασφαλιστούν έμμεσα στον ασφαλιστικό φορέα του αλλοδαπού (αρθρ.28 Ν.2910/2001). Για την παροχή νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε αυτή τη κατηγορία αλλοδαπών, απαιτείται η προσκόμιση βιβλιαρίου υγείας ασφαλιστικού φορέα για να καλυφθεί η δαπάνη από αυτόν. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει βιβλιάριο υγείας ασφαλιστικού φορέα, υποχρεούνται να πληρώσουν τη δαπάνη νοσηλείας. Κατ' εξαίρεση γίνονται δεκτά για νοσηλεία μόνο επείγοντα περιστατικά και πάντοτε μέχρι τη σταθεροποίηση της υγείας. Για εισαγωγή στα νοσοκομεία τακτικού περιστατικού προκαταβάλετε υποχρεωτικά το 50% του εκτιμώμενου κόστους νοσηλείας.

2. Παλινοστούντες Ομογενείς

Όσον αφορά παλινοστούντες ομογενείς και Βορειοηπειρώτες, ισχύει ευνοϊκότερο καθεστώς. Αυτό αποδεικνύεται από τη δημιουργία ειδικών θεσμών, όπως το Εθνικό Ίδρυμα Υποδοχής και Αποκατάστασης Αποδήμων και Παλινοστούντων Ομογενών Ελλήνων, την ίδρυση και λειτουργία κέντρων φιλοξενίας και τη δημιουργία Κέντρου Συμπαραστάσης Παλινοστούντων Μεταναστών από την εκκλησία Ελλάδος. Ειδικότερα σε θέματα υγείας έχουν:

1. Τη δυνατότητα κοινωνικής ασφάλισης στον ΟΓΑ (ισχύει για ανασφάλιστους υπερήλικες, αρθρ. 48 ν. 2084/1992) και ειδικός λογαριασμός αυτοασφάλισης στο ΙΚΑ (αρθρ. 36 Ν.1902/1990)
2. Το δικαίωμα δωρεάν ιατροφαρμακευτικής - νοσοκομειακής περίθαλψης (Υ.Α. Α3Β/Φ15/720/7/2/1990, Υπουργείο Υγείας).
3. Χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης από το Υπουργείο Εργασίας (Υ.Α. 33155/3012/1985) και βοηθήματα επαναπατριsmού από το Υπουργείου Υγείας (Υ.Α. ΦΕΚ 242, τ.Β'26/41988)

Οι παλιννοστούντες ομογενείς αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια, χωρίς ιδιαίτερες διατυπώσεις, αν αποδείξουν ότι έχουν την Ελληνική καταγωγή, και έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με Έλληνες πολίτες. Στην περίπτωση όπου δεν αποδείξουν την Ελληνική καταγωγή εξομοιώνονται με παράνομους αλλοδαπούς. Όσον αφορά την νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, απαιτείται η ύπαρξη βιβλιαρίου υγείας και Ασφαλιστικού φορέα.

3. Αναγνωρισμένοι Πολιτικοί πρόσφυγες.

Απολαμβάνουν όλες τις παροχές που απολαμβάνουν και οι Έλληνες Πολίτες και εξομοιώνονται ως τα δικαιώματα σε παροχές κοινωνικής ασφάλισης. Συνεπώς, έχουν δικαιώματα πρόσβασης ως προς τις παροχές υγείας, ίδιες με αυτές των Ελλήνων Πολιτών.

Δικαιούνται δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, εφόσον τους έχει δοθεί το Δελτίο Ταυτότητας Πρόσφυγα ή το Δελτίο Αιτήσαντος Άσυλο αλλοδαπού ή το ειδικό δελτίο παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

Οι πρόσφυγες σε σχέση με τους λοιπούς αλλοδαπούς, λόγω διεθνών συμβάσεων, απολαμβάνουν αυξημένα προνόμια, όπως παροχή άμεσων μέτρων βοήθειας και προστασίας, έκδοση ταξιδιωτικού εγγράφου, εθελοντικό επαναπατρισμό, δικαίωμα επανασύνδεσης με τις οικογένειες τους μετά τον χαρακτηρισμό τους, προτεραιότητα στο δικαίωμα εργασίας και λοιπά.³⁶

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο Λαύριο υπάρχει το Κινητό Κλιμακοστάσιο Λαυρίου- Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, το οποίο λειτουργεί από το 1949 πάντα με πολιτικούς πρόσφυγες και είναι το μόνο κρατικό της χώρας.³⁷ Το Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου έχει ένα άρτιο δίκτυο Κοινωνικών Υπηρεσιών που καλύπτει ευρύ φάσμα των αναγκών των προσφύγων.

³⁶ Γεωργούλας Στρ. 2003 «Το Νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής» και Κασσιμάτης Κ. (επιμ) «Πολιτικές μετανάστευσης και στρατηγικής ένταξης» Αθήνα Gutenberg, σελ. 91-122

³⁷ <http://www.inpsy.gr/Articles/Laurio/20mobile%20unit.htm>

Παρόμοια κέντρα λειτουργούν στην Λάρισα και στην Σπερχειάδα (ΕΕΣ), στην Πεντέλη (Γιατροί του Κόσμου), στην Θεσσαλονίκη (Κοινωνική Αλληλεγγύη), στον Ασπρόπυργο (ΕΛΛΗΝΙΣ) και στα Ανώγεια Κρήτης (το οποίο δέχεται ανήλικα παιδιά στα οποία παρέχει διαμονή, διατροφή και Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη).³⁸

4. Οι μη νόμιμοι αλλοδαποί οικονομικοί μετανάστες

Παρά την νομιμοποίηση μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών, εξακολουθεί να διαμένει στο Νομό μας παράνομα μεγάλος αριθμός μεταναστών. Για την κοινωνική ασφάλιση αυτών, σύμφωνα με το Ν.2910/2001 άρθρο 51 παρ.1, τα νομικά πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού δικαίου υποχρεούνται να μη δέχονται για εξέταση αίτημα αλλοδαπού που βρίσκεται στο Ελληνικό έδαφος αν δεν είναι κάτοχος άδειας παραμονής ή δεν έχει θεώρηση εισόδου ή γενικά δεν αποδεικνύει ότι παραμένει νόμιμα στην Ελλάδα. Εξαιρούνται τα νοσοκομεία, τα θεραπευτήρια και οι κλινικές, στις περιπτώσεις που οι αλλοδαποί εισάγονται εκτάκτως για νοσηλεία. Ο νεότερος Νόμος συμπληρώνει την παραπάνω διάταξη προβλέποντας ότι εξαιρούνται τα ανήλικα παιδιά.

Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι αλλοδαποί που βρίσκονται παράνομα στη χώρα μας να στερούνται ασφαλιστικών δικαιωμάτων και δεν γίνονται δεκτοί στα νοσοκομεία, θεραπευτήρια και κλινικές. Διευθυντές των κλινικών και θεραπευτηρίων υποχρεούνται να ενημερώνουν την Αστυνομική Υπηρεσία ή την Υπηρεσία των αλλοδαπών και μετανάστευσης για την άφιξη και αναχώρηση των αλλοδαπών, που νοσηλεύονται στα ιδρύματα αυτά (Ν.2910 άρθρ.54). Υπάλληλοι των παραπάνω Υπηρεσιών που παραβαίνουν τις διατάξεις αυτές διώκονται πειθαρχικά και τιμωρούνται σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα για παράβαση καθήκοντος.

³⁸ ΕΚΚΕ 2005, "Μετανάστευση και Υγεία- Πρόνοια", Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Μαράτου – Αλιπάντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005

Στον νόμο 2910/2001, αρ.39 παραγρ.2, αναφέρεται ότι «Οι διατάξεις του Νομοθετικού Διατάγματος 57/1973, όπως ισχύει για την κοινωνική προστασία, εφαρμόζονται και στους αλλοδαπούς που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα», στην πράξη όμως όπως θα δούμε και στην συνέχεια, δεν καλύπτονται όλες οι κατηγορίες αλλοδαπών αλλά τα κριτήρια για την παροχή διαφόρων επιδομάτων εξειδικεύονται με εγκυκλίους που ορίζουν τους δικαιούχους κατά περίπτωση.

Στην διάταξη αυτή (Νομ. Διατ. 57/1973) υπάγονται με βάση την εγκύκλιο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας (αρ.οικ. Υ4α/οικ. 8992/13-07-2000) μόνο οι αλλοδαποί υπήκοοι των συμβαλλομένων μερών στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1996 και στη Σύμβαση για την Ιατρική Κοινωνική Αντίληψη του 1953 του Συμβουλίου της Ευρώπης που διαμένουν μόνιμα στη χώρα μας καθώς και ομογενείς, εφόσον πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις (άνεργοι, ανασφάλιστοι, βρίσκονται σε κατάσταση οικονομικής αδυναμίας και δεν έχουν οικείους που να μπορούν να τους ασφαλίσουν).³⁹

Σε αυτές στις κατηγορίες αυτές εκδίδεται απόφαση οικονομικής αδυναμίας από τις κατά τόπους Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας και εκδίδεται βιβλιάριο περίθαλψης ανασφάλιστων, με το οποίο καλύπτεται η δαπάνη για νοσοκομειακή περίθαλψη σε νοσηλευτικά ιδρύματα του ΕΣΥ. Αποφάσεις τέτοιου είδους μπορούν επίσης να εκδοθούν για θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων, για το γηροκομείο Αθηνών και για κάλυψη νοσηλείων στο εξωτερικό.

Δικαιούχοι των επιδομάτων πρόνοιας (τετραπληγία- παραπληγία, βαριά νοητική υστέρηση, επίδομα εγκεφαλικής παράλυσης) είναι οι παλιννοστούντες ομογενείς και οι υπήκοοι των κρατών μελών της Ε.Ε, του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και των κρατών που υπάγονται στην κυρωμένη με το Ν.Δ. 4017/59 ΦΕΚ 246 τ. Α' 1959 Ευρωπαϊκή Σύμβαση, εφόσον κατοικούν νόμιμα και μόνιμα στην Ελλάδα.⁴⁰

³⁹ ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάυρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005.

⁴⁰ ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάυρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005

Επιδόματα μητρότητας σύμφωνα με το άρ.2 της υπ' αριθμ. 103/82 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας, που κυρώθηκε με το Ν. 1302/85, κάθε άτομο που ανήκει στο γυναικείο φύλο, ανεξαρτήτου ηλικίας, ιθαγένειας, φυλής ή θρησκείας, εφόσον έχει άδεια νόμιμης παραμονής, δικαιούται να λάβει το επίδομα μητρότητας όταν πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

1. εργαζόμενες ανασφάλιστες γυναίκες που βρίσκονται σε κατάσταση μητρότητας και δεν έχουν δικαίωμα για παροχές από ασφαλιστικό φορέα
2. μητέρες με οικογενειακό επίδομα μηνιαίο 597 ευρώ (έγγραφο Π2Β/3904/96, Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας)

3.3 Προφίλ της Κοινωνικής Ασφάλισης των μεταναστών

Σε αυτήν την ενότητα γίνεται μια έρευνα στον πληθυσμό των καταγεγραμμένων αλλοδαπών σε κάθε ασφαλιστικό φορέα τα έτη 2003- 2004 και ποιες κατηγορίες αλλοδαπών είναι περισσότερο ασφαλισμένες. Το ΙΚΑ θεωρείται κύρια πηγή για την άντληση πληροφοριών της ασφάλισης των μεταναστών. Πολλές φορές όπως έχει επισημανθεί ήδη, η συγκέντρωση στοιχείων των ασφαλισμένων παρουσιάζει προβλήματα γιατί υπάρχουν οικονομικοί περιορισμοί ή άλλοι περιορισμοί στην πρόσβαση στα στοιχεία καθώς και προβλήματα συλλογής και επεξεργασίας που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι οι φορείς.

1. ΙΚΑ

Το ΙΚΑ διαχωρίζει τους ασφαλισμένους του σε δύο κατηγορίες, σε αυτούς που εργάζονται σε κοινές επιχειρήσεις και σε αυτούς που ανήκουν στα οικοδομοτεχνικά έργα. Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία του ΙΚΑ, τον Σεπτέμβριο του 2003 έχουμε συνολικά ασφαλισμένους Έλληνες και αλλοδαπούς 1.865.575 άτομα, από τα οποία το 87% είναι Έλληνες (1.623.433) και το 13% αλλοδαποί (242.142): Πίνακας 6.

Πίνακας 6: Αριθμός ασφαλισμένων ΙΚΑ ανά υπηκοότητα σε κοινές επιχειρήσεις και οικοδομοτεχνικά έργα, 2003

Υπηκοότητα	Ασφαλισμένοι	
	Αριθμός	Ποσοστό %
Ελληνική	1.623.433	87,0%
Εκτός ελληνικής	242.142	13,0%
Αλβανική	130.510	7,0%
Σύνολο	1.865.575	100,0%

Πηγή : ΙΚΑ, Μηνιαία Στοιχεία Απασχόλησης, Σεπτέμβριος 2003

Πιο συγκεκριμένα ο αριθμός των αλλοδαπών που συναντάμε περισσότερο κατά προέλευση, καταγράφονται στο ΙΚΑ για τον μήνα Σεπτέμβριο του 2003 και είναι:

- Αλβανία: 130.510 άτομα,
- Βουλγαρία: 16.283 άτομα,
- Ρουμανία: 12.356 άτομα,
- Πολωνία: 3.560 άτομα,
- πρώην Σοβιετική Ένωση: 5.232 (Μολδαβοί: 815, Γεωργιανοί: 2.403 και Ουκρανοί: 2.014) άτομα
- και Τουρκία: 745 άτομα

Όπως βλέπουμε το μεγαλύτερο ποσοστό ασφαλισμένων είναι από την Αλβανία με 130.150 ασφαλισμένους και ακολουθεί η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Από τους ανωτέρω ασφαλισμένους αλλοδαπούς μεγάλο ποσοστό ανήκει σε πολύ μικρή ηλικία σε σχέση με τους Έλληνες ασφαλισμένους. Ειδικά στην περίπτωση των ασφαλισμένων ως 19 ετών γνωρίζουμε από μηνιαία στοιχεία απασχόλησης του ΙΚΑ πως οι Έλληνες φτάνουν τους 22.147 και οι αλλοδαποί στην ίδια κατηγορία είναι περίπου 8.000, άρα σχεδόν το 1/3 των

Ελλήνων. Επίσης στις ηλικίες μεταξύ 20-39 ετών οι Έλληνες φτάνουν τους 986.886 και οι αλλοδαποί τους 293.764.⁴¹

2. ΤΕΒΕ

Όπως είδαμε και στην ενότητα 4.1 το ΤΕΒΕ αποτελεί φορέα κύριας υποχρεωτικής ασφάλισης για επαγγελματίες και βιοτέχνες, ανεξάρτητα από το αν είναι αλλοδαποί ή όχι. Τα δεδομένα όμως που μέχρι τώρα το ΤΕΒΕ παρέχει για τους ασφαλισμένους του είναι ελάχιστα. Από δημοσίευτα δεδομένα (Ιούνιος 2004) βλέπουμε ότι το σύνολο των ασφαλισμένων στο ΤΕΒΕ είναι 551.413 άτομα και από αυτά μόνο τα 9.705 άτομα είναι αλλοδαποί. Ωστόσο, 259.192 ασφαλισμένοι δεν έχουν συμπληρώσει στο αντίστοιχο έγγραφο την χώρα προέλευσης. Εκτιμάται λοιπόν από το ΤΕΒΕ ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μη δηλωσάντων είναι Έλληνες, δεν μπορεί όμως να αποκλειστεί ότι κάποιιοι μπορεί να είναι αλλοδαποί.⁴²

⁴¹ ΙΚΑ, Μηνιαία στοιχεία απασχόλησης, Σεπτέμβριος 2003, Λ. Μαράτου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης

⁴² ΕΚΚΕ, 2005 Δρ. Λάουρα Μαράντου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Αθήνα

Πίνακας 7: Ασφαλισμένοι αλλοδαποί στο ΤΕΒΕ κατά υπηκοότητα, 2004

ΧΩΡΑ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
	N=	N=	N=
Αλβανία	2.359	948	3.307
Γερμανία	203	187	390
Ηνωμ. Βασίλειο	334	291	625
Ιταλία	242	97	339
Κύπρος	271	101	372
Ρουμανία	113	139	252
Κίνα	114	61	175
Μπαγκλαντές & Πακιστάν	328	1	329
Νιγηρία	241	28	269
Συρία	293	7	300
Σύνολο	6.252	3.453	9.705

Πηγή: ΤΕΒΕ, αδημοσίευτα δεδομένα, Ιούνιος 2004.

Σχετικά τώρα με την χώρα προέλευσης, βλέπουμε στον πίνακα ότι πιο συχνά εμφανίζεται η Αλβανία με 3.307 άτομα. Ακολουθεί η Μεγάλη Βρετανία με 625 ασφαλισμένους και τέλος υπάρχει μια ομάδα χωρών που συγκεντρώνει 300-400 εγγεγραμμένους, μέσα σε αυτές είναι η Γερμανία με 390 άτομα, η Κύπρος με 372 άτομα, η Βουλγαρία με 346 άτομα και λοιπά. Ας σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των εγγεγραμμένων αλλοδαπών (73%) είναι μεταξύ 20 και 40 ετών.⁴³

⁴³ Δεδομένα ΤΕΒΕ)- (ΕΚΚΕ, 2005 Δρ. Λάουρα Μαράντου- Αλιτράντη, Ε. Γκαζόν, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Αθήνα

3. ΟΓΑ.

Με βάση τα δεδομένα του ΟΓΑ, συνολικά ασφαλισμένοι είναι 734.000, από αυτούς οι 44.689 είναι αλλοδαποί, εκ των οποίων 36.562 άνδρες (81,8% του συνόλου) και 8.127 γυναίκες (18,2% του συνόλου). Επιπλέον, το 72,2% των αλλοδαπών ασφαλισμένων στον ΟΓΑ είναι λιγότερο από 40 ετών. Αναλυτικότερα σύμφωνα με τον Πίνακα 8, οι ασφαλισμένοι αλλοδαποί βάσει ηλικίας είναι οι εξής:

Πίνακας 8: Αλλοδαποί ασφαλισμένοι κυρίας ασφάλισης ΟΓΑ - κατά χώρα προέλευσης, φύλο και πενταετείς ομάδες ηλικίας, Νοέμβριος 2004

Ηλικία	Αλβανία	Βουλγαρία	Ρουμανία	Άλλες χώρες	Σύνολο
Κάτω από 29 ετών	14.096	776	407	525	15.804
30-44 ετών	17.290	2.017	691	2.243	22.241
45-64 ετών	3.932	1.261	177	1.274	6.644
Σύνολο	35.318	4.054	1.275	4.042	44.689

Πηγή: ΟΓΑ, Υπηρεσία Θ', Στατιστική και μελέτες (αδημοσίευτα δεδομένα), Νοέμβριος 2004.

Από τις γειτονικές χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία) συγκεντρώνεται σχεδόν το 91% των ασφαλισμένων αλλοδαπών στον ΟΓΑ. Μόνον οι Αλβανοί αποτελούν το 79% των ασφαλισμένων.⁴⁴ Ο αριθμός των Πακιστανών είναι συνολικά 310, των Αιγυπτίων 212 και των Ινδών 971.

⁴⁴ Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν, «Οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης»

3.4 Ξενοφοβικές τάσεις των Ελλήνων έναντι των αλλοδαπών

Όπως είδαμε στις παραπάνω ενότητες, οι νόμιμοι μετανάστες των κατηγοριών που αναφέρθηκαν στην ενότητα 3.2 θεσμικά καλύπτονται και αντιμετωπίζονται όπως οι Έλληνες πολίτες, εφόσον πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις σε κάθε περίπτωση. Ανακαλύψαμε από διάφορες έρευνες πως παρόλο που υπάρχει μια δομή για να διορθωθούν κάποιες καταστάσεις οι οποίες αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, υπάρχουν και άλλοι τομείς που επηρεάζουν την ευνοϊκότερη ροή της ασφάλισης τους. Οι ξενοφοβικές τάσεις των Ελλήνων σε συνδυασμό με άλλους τομείς, όπως η διαφορετική θρησκεία ή διαφορετικό χρώμα των αλλοδαπών, δυσχεραίνουν την ένταξή τους στην Ελληνική κοινωνία και συνεπώς στην εργασία και την κοινωνική ασφάλιση.

3.4.1. Κυριότερες ξενοφοβικές στάσεις και απόψεις των Ελλήνων για τους αλλοδαπούς που έχουν εγκατασταθεί στη χώρα μας

Η εμπειρία της Ελλάδας ως χώρα υποδοχής των μεταναστών παρά τα χρόνια που έχουν περάσει, εξακολουθεί να θεωρείται μικρή αν την συγκρίνουμε με πιο αναπτυγμένες χώρες που υποδέχτηκαν μετανάστες. Οι Έλληνες θεωρούνταν ανέκαθεν ως ένας πολύ φιλόξενος λαός, όσον αφορά τον τουρισμό, η μαζική όμως είσοδος των μεταναστών είχε σαν αποτέλεσμα την ριζική αλλαγή στις απόψεις τους. Οι ξενοφοβικές στάσεις και απόψεις δεν έλειψαν. Κάποια μεμονωμένα περιστατικά στα οποία είχαν ανάμειξη αλλοδαποί, πήραν ανεξέλεγκτες διαστάσεις και θεωρήθηκε πως χαρακτηρίζουν όλους τους ξένους. Οι οικονομικοί μετανάστες πλην ελάχιστων εξαιρέσεων δεν ένιωσαν την παραδοσιακή ελληνική φιλοξενία. Βέβαια για αυτό δεν είναι υπεύθυνοι μόνο οι πολίτες αλλά αρκετά μεγάλο μερίδιο ευθύνης υπάρχει από την ανώτερη ιεραρχία της διοίκησης, καθώς για πολλά χρόνια η πλειοψηφία των μεταναστών ζούσε στην χώρα μας παράνομα.

Κυριότερες ξενοφοβικές στάσεις εμφανίζονται κυρίως:

- Οι αλλοδαποί θεωρείται ότι αποτελούν απειλή για την εθνική ασφάλεια της χώρας
- Η άποψη περί υπερβολικού αριθμού των ξένων
- Η συμπάθεια σε συγκεκριμένους λαούς- χώρες και η αντιπάθεια σε άλλους (παραδείγματος χάριν η θρησκεία).
- Οι μετανάστες είναι υπεύθυνοι για την αύξηση της εγκληματικότητας.
- Συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας των Ελλήνων και επωφελούνται των κοινωνικών παροχών

Σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια και δημιουργία των ανωτέρω ξενοφοβικών στάσεων και απόψεων έπαιξαν τα Μ.Μ.Ε. Χαρακτηριστικά, τα πρώτα χρόνια της μαζικής εισόδου των μεταναστών στο ελληνικό έδαφος η δαιμονοποίηση των Αλβανών κυρίως από τα Μ.Μ.Ε ξεπέρασε κάθε προηγούμενο (Καρύδης 1996).

3.4.2 Σχέσεις αλλοδαπών και υπαλλήλων ασφαλιστικών ταμείων

Οι εργαζόμενοι των φορέων φαίνεται να εκλαμβάνουν την μεταναστευτική παρουσία σαν μια διακριτή κατηγορία χρηστών με διαφορετικά χαρακτηριστικά πρόσβασης στις υπηρεσίες και τις παροχές του συστήματος όπως φαίνεται από τον αυτούσιο λόγο των υπαλλήλων μέσα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας « Πρόσβαση και παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας σε μετανάστες και μετανάστριες στην Ελλάδα» (Κων/νος Μυλωνάς, Αθήνα 2009).

Σύμφωνα λοιπόν με την ανωτέρω έρευνα, οι υπάλληλοι των φορέων κοινωνικής προστασίας υπεραμύνονται των λειτουργιών του συστήματος κοινωνικής πολιτικής και των τυπικών διαδικασιών και απορρίπτουν κάθε πιθανότητα διάκρισης των ομάδων του πληθυσμού. Πρόκειται για μια «γραμμή άμυνας» που αναπτύσσουν οι υπάλληλοι, από τις πρώτες κιόλας απαντήσεις τους, δηλώνοντας πως οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ισότιμα από το σύστημα το οποίο δεν δίνει περιθώρια διάκρισης και ταξινομήσεων. Οι έρευνα περιλαμβάνει συνεντεύξεις υπαλλήλων του ΙΚΑ και του ΟΑΕΔ και οι απαντήσεις τους

ήταν αμφιταλαντευόμενες, διότι ναι μεν υποστήριζαν ότι αντιμετωπίζουν τους μετανάστες σαν Έλληνες πολίτες αλλά από την άλλη έκαναν κριτική ως προς την διαφορετικότητα της γλώσσας και της εμφάνισης, όπως και του τόπου καταγωγής τους.

Οι Ψημμένος / Σκαμνάκης (2008)⁴⁵ σε αντίστοιχη έρευνα τους αναφέρουν πως οι ταξινομήσεις φαίνεται να βασίζονται σε στερεοτυπικές αντιλήψεις οι οποίες είναι δυνατό να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η κοινωνική πολιτική και τελικά να καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το χαρακτήρα της. Κυρίως βέβαια χαρακτηρίζουν τον τρόπο με τον οποίο το σύστημα κοινωνικής πολιτικής προσαρμόζεται στις σύγχρονες πιέσεις και ειδικά στην ανάγκη να εξυπηρετήσει νέες ομάδες δικαιούχων και να ενισχύσει την ευρύτερη διαδικασία κοινωνικής τους ένταξης. Οι πρακτικές ταξινόμησης που μετέρχονται τα στελέχη των μονάδων οδηγούν ουσιαστικά στην εξασθένηση των όποιων θεσμικών ρυθμίσεων που επιδιώκουν να εξασφαλίσουν για το σύστημα χαρακτηριστικά ισότητας των διαφορετικών ομάδων χρηστών. Η «γραμμή άμυνας» των στελεχών υπονομεύεται από πρακτικές διάκρισης τις οποίες τα ίδια χρησιμοποιούν.⁴⁶ Οι υπάλληλοι στην πρώτη τους επαφή με τους μετανάστες αμφισβητούν την γνησιότητα των δικαιολογητικών που τους προσκομίζονται ασκώντας με δική τους πρωτοβουλία μεταναστευτικό έλεγχο. Σε πολλές περιπτώσεις οι υπάλληλοι δεν θέτουν τέτοια ζητήματα έχοντας απόλυτη εμπιστοσύνη στο μηχανογραφημένο σύστημα που χρησιμοποιείται.

Η συμμετοχή των μεταναστών στο σύστημα, κατά την άποψη των υπαλλήλων, αποτελεί μια απειλή καθώς επιβαρύνει την ποιότητα παροχής υπηρεσιών των Ελλήνων χρηστών. Οι υπάλληλοι θεωρούν πως οι μετανάστες απολαμβάνουν πολλά περισσότερα δικαιώματα και υπηρεσίες από όσα κανονικά θα έπρεπε θέτοντας το ζήτημα του βαθμού συμμετοχής τους στο ασφαλιστικό σύστημα. Οι Έλληνες, σύμφωνα με τους υπαλλήλους των φορέων, παραγκωνίζονται και δεν κατέχουν μια περίοπτη θέση στο σύστημα κοινωνικής πολιτικής.⁴⁷

⁴⁵ Ψημμένος Ι., Σκαμνάκης Χ. Οικιακή εργασία των μεταναστριών και κοινωνική προστασία, Αθήνα (Παπαζήση), 2008, 321

⁴⁶ Ψημμένος Ι., Σκαμνάκης Χ., Οικιακή εργασία των μεταναστριών και κοινωνική προστασία, Αθήνα (Παπαζήση) 2008, 321 σελ.

⁴⁷ Πανεπιστήμιο Κοινωνικών Πολιτικών Επιστημών, πρόσβαση και παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας σε μετανάστες και μετανάστριες στην Ελλάδα, Κων/νος Μυλωνάς, Αθήνα Σεπτέμβριος 2009

Συνεπώς, οι υπάλληλοι των ασφαλιστικών φορέων αντιμετωπίζουν τους μετανάστες σύμφωνα με τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά, δηλαδή παίρνουν ως παράδειγμα το επίπεδο εκπαίδευσης τους, την εργασία τους και λόγω των γλωσσολογικών εμποδίων τα προβλήματα εντείνονται. Όσον αφορά τα ζητήματα της γλώσσας και της επικοινωνίας, αυτά αντιμετωπίζονται από τους υπαλλήλους, όπως διαπιστώθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις, κυρίως με την χρήση της αγγλικής γλώσσας αλλά και με νοήματα. Άρα όσο και να καλύπτονται θεσμικά οι αλλοδαποί δεν τους βοηθάνε τα κενά που παρουσιάζουν οι νόμοι και οι παραδοσιακές συμπεριφορές των ημεδαπών λόγω μειωμένης πληροφόρησης τους, ώστε να τους κατοχυρωθούν τα νόμιμα δικαιώματά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

4.1 Δυσκολίες στην εύρεση των επιπτώσεων της μετανάστευσης στην Κοινωνική ασφάλιση

Η λειτουργία και αποτελεσματικότητα των ασφαλιστικών ταμείων στην Ελλάδα και στην Ευρώπη αποτελούν ζητήματα που απασχολούν τη δημόσια συζήτηση και τη χάραξη μεταναστευτικής πολιτικής τόσο για την επιβίωση του συστήματος παροδικά όσο και μελλοντικά, δηλαδή από την στιγμή που ένας ασφαλισμένος ασφαρίζεται μέχρι και την συνταξιοδότηση του . Είναι όμως δύσκολο να διατυπωθεί ακριβώς κατά πόσο η μετανάστευση επηρεάζει την κοινωνική ασφάλιση της κάθε χώρας. Αρχικά, γιατί τόσο οι επιπτώσεις όσο και η αξιολόγηση των επιπτώσεων της μετανάστευσης διαφοροποιούνται για κάθε χώρα ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της αλλά και το είδος μεταναστευτικού δυναμικού που δέχεται στους κόλπους της. Επίσης λόγω των διαφόρων παραγόντων που επηρεάζουν είτε έμμεσα είτε άμεσα την κοινωνική ασφάλιση

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι διάφοροι παράγοντες που συνθέτουν το φαινόμενο της κοινωνικής ασφάλισης, η έλλειψη στατιστικών δεδομένων και στοιχείων των στατιστικών στοιχείων ασφαλισμένων των ασφαλιστικών ταμείων καταστούν δύσκολη την έρευνα του σε σημαντικό σημείο.

Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι:

- Οι συνθήκες που επικρατούν στο εκάστοτε κράτος σε γενικά πλαίσια (π.χ. κρατικές πολιτικές αποφάσεις)
- Μεγέθη παραοικονομίας και αδήλωτης εργασίας
- Κατάσταση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα είτε με την συμμετοχή είτε όχι των αλλοδαπών
- Διάφορα συστήματα κοινωνικής πολιτικής

- Απασχόληση (εισοδήματα, μερική ή ολική απασχόληση, ημέρες εργασίας, αδήλωτη εργασία, κλπ)
- Προτεραιότητες και δικαιούχοι των ασφαλιστικών δικαιωμάτων και παροχών
- Επίσης, οι διάφορες κατηγορίες μεταναστών που προκύπτουν από το καθεστώς εισόδου, παραμονής (π.χ. πρόσφυγες, ομογενείς, και λοιπά), οι οποίες όπως θα δούμε και στην συνέχεια έχουν διαφορετική συμμετοχή και κάλυψη στην κοινωνική ασφάλιση.
- Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες δεν είναι σταθερές στον χρόνο και συνεπώς αποτελεσματικότητα πολιτικών για την κοινωνική ασφάλιση και τη μετανάστευση δεν εξαρτώνται μονομερώς και αποκλειστικά από τις κρατικές πολιτικές αποφάσεις και την εφαρμογή τους, ούτε και στην λειτουργία της αγοράς.

Συνεπώς για να μελετήσουμε τις επιδράσεις της συμμετοχής των μεταναστών στην κοινωνική ασφάλιση πρέπει να συνυπολογίσουμε διάφορους παράγοντες και να λάβουμε υπόψη μας μια σειρά περιορισμών.

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε θεωρητικά και παίρνοντας δεδομένα από διάφορες έρευνες, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της μετανάστευσης στη κοινωνική ασφάλιση με την εξέταση συγκεκριμένων περιπτώσεων, όπως της επιρροής των μεταναστών στο δημογραφικό πρόβλημα, στις ασφαλιστικές εισφορές, αποδοχές και το εισόδημα των αλλοδαπών, και επίσης την περίπτωση της αδήλωτης εργασίας.

4.2 Δημογραφικό πρόβλημα και μετανάστευση

Τα τελευταία χρόνια το ασφαλιστικό πρόβλημα γίνεται ολοένα οξύτερο καθώς υπάρχει συνεχής αύξηση της προσδοκώμενης ζωής και μείωση του αριθμού των γεννήσεων. Η μετανάστευση θεωρείται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανατροπής των δύσκολων δημογραφικών προοπτικών της χώρας καθώς θεωρείται ότι βοηθάει την υπογεννητικότητα. Παραμένει όμως ζητούμενο όμως σε ποιο βαθμό η διαφορετική γονιμότητα μεταναστών και γηγενών μπορεί να υφίσταται για μεγάλο χρονικό διάστημα στο βαθμό που η εμπειρία

των παραδοσιακών χωρών υποδοχής επιβεβαιώνει ότι η γονιμότητα των μεταναστών ακολουθεί με την πάροδο του χρόνου την εξέλιξη της γονιμότητας των γηγενών.⁴⁸ Επίσης, η υψηλότερη γονιμότητα των μεταναστών συνδέεται με υψηλότερες δαπάνες κοινωνικής προστασίας για τα μέλη των οικογενειών τους. Είναι φανερό ότι ο χρόνος αναφοράς μπορεί να μεταβάλλει την αρνητική ή θετική φορά των προαναφερόμενων επιπτώσεων.⁴⁹

Στο δημογραφικό παράγοντα η μετανάστευση θεωρείται ότι συμβάλει θετικά και στο ασφαλιστικό σύστημα καθώς η είσοδος των μεταναστών συνεπάγεται την «τόνωση» των φορέων με σημαντικό αριθμό νέων εργαζομένων που για μεγάλο χρονικό διάστημα θα αποδίδουν εισφορές χωρίς να αξιώνουν παροχές. Επίσης, είναι δυνατό σημαντικός αριθμός των μεταναστών να επαναπατρισθεί πριν συμπληρώσει τον απαραίτητο χρόνο θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Έχοντας δηλαδή εισφέρει επί μακρόν στο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης χωρίς να προλάβει να αξιώσει παροχές από αυτό με την αποχώρησή του.

Θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η ένταξη των μεταναστών στα ασφαλιστικά ταμεία μπορεί να θεωρηθεί θετική όχι επειδή σε αντιστοιχία με το δημογραφικό παράγοντα μπορεί να ανατρέψει το σημερινό πρόβλημα των χαμηλότερων εισφορών σε σχέση με τις υποσχόμενες παροχές. Αντίθετα, μπορεί να θεωρηθεί θετική διότι οι μετανάστες έχουν ενταχθεί πρόσφατα στην κοινωνική ασφάλιση, υπάγονται συνεπώς στο νέο και λιγότερο ευνοϊκό συνταξιοδοτικό καθεστώς και θα περάσουν αρκετά χρόνια για να μπορέσουν να θεμελιώσουν παροχές λόγω της νεανικής ηλικιακής του δομής.⁵⁰

Σε θεωρητικό επίπεδο λοιπόν, η σχετικά νεαρή κατά ηλικία δομή των μεταναστών εργαζομένων, όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 1.4 «Κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα», επιδρά θετικά στο κοινωνικό – ασφαλιστικό σύστημα αφού τα άτομα αυτά συνεισφέρουν οικονομικά χωρίς να επωφελούνται από το σύστημα. Οι σημερινοί εργαζόμενοι θα είναι οι αυριανοί συνταξιούχοι οι οποίοι θα επωφεληθούν με τη συνταξιοδότησή τους, έναντι των ασφαλιστικών εισφορών που κατεβλήθησαν στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Τα σημερινά παιδιά των μεταναστών

⁴⁸ Χρ. Μπαγκαβός- Δ. Παπαδοπούλου, Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή πολιτική, μελέτες του ΙΝΕ/ ΓΕΣΕΕΟ ΑΔΕΔΥ, Αθήνα σελ.19

⁴⁹ Μετανάστευση και Κοινωνική Ασφάλιση, Δρ. Α. Μαράτου & Δρ. Ε. Γκαζόν, ΕΚΚΕ).

⁵⁰ ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007

στην Ελλάδα θα είναι οι αυριανοί εργαζόμενοι. Μέσα σε ένα καθεστώς συρρίκνωσης του πληθυσμού σε ηλικία της εργασίας οι μετανάστες θα συμβάλλουν στην οικονομική μεγέθυνση, συμμετέχοντας με την απασχόληση τους στην αύξηση του ΑΕΠ και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, εξασφαλίζουν εκτός των άλλων και το εισόδημα τους, τμήμα του οποίου αποστέλλουν με τη μορφή μεταναστευτικού συναλλάγματος στις χώρες αναχώρησης.⁵¹

Ο αντίκτυπος των μεταναστών στο σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης θεωρείται θετικός στη βραχυχρόνια περίοδο, όπως είδαμε, αλλά μακροπρόθεσμα θα είναι αρνητικός.⁵²

4.3 Ασφαλιστικές εισφορές- Αριθμός ημερών εργασίας- Αποδοχές ανά ημέρα εργασίας των μεταναστών

Οι ασφαλιστικές εισφορές εξαρτώνται από την διάρκεια της απασχόλησης (ώρες εργασίας), την μαύρη αγορά (παραοικονομία) και τις αποδοχές τους (εισόδημα).

Στην Ελλάδα, η συνεισφορά των μεταναστών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, σε βραχυχρόνιο επίπεδο, αποτυπώνεται με την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών στο Ταμείο Κοινωνικής Ασφάλισης (ΙΚΑ). Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΙΚΑ, το 2003 1.916.439 Έλληνες ασφαλισμένοι κατέβαλαν εισφορές της τάξης των 6,4 δις ευρώ. Παράλληλα, στο ίδιο έτος 234.357 ασφαλισμένοι μετανάστες κατέβαλαν εισφορές της τάξης των 483,5 εκατ. ευρώ. Όμως σε μακροχρόνιο επίπεδο, σύμφωνα με την ίδια "Αναλογιστική Μελέτη" του ΙΚΑ που εκπόνησε το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ,⁵³ η νεανική κατά ηλικία δομή των ασφαλισμένων μεταναστών δεν επιφέρει τα ανάλογα αποτελέσματα στα οικονομικά του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης για δύο κυρίως λόγους οι οποίοι αναφέρονται: Στον μικρό αριθμό ημερών εργασίας και ασφάλισης των μεταναστών (14,7 ημέρες εργασίας και ασφάλισης του μήνα έναντι 17,64 ημέρες εργασίας και ασφάλισης του μήνα των Ελλήνων κατά μέσο όρο, όπως θα δούμε και στην παρακάτω ενότητα, και στους χαμηλούς μισθούς που απολαμβάνουν οι μετανάστες, επί των οποίων

⁵¹ Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007

⁵² Μαράτου-Αλιπράντη, Α. και Γκαζόν, Ε. (2005), Μετανάστευση και Υγεία-Πρόνοια. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και προτάσεις βελτίωσης, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ-ΕΚΚΕ (www.imepo.gr).

⁵³ ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ –ΑΕΔΥ, Αναλογιστική μελέτη του Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης, Αθήνα, Απρίλιος 2005, σελ. 53-54

υπολογίζεται το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών (35,48 ευρώ την ημέρα στους μετανάστες έναντι 48,50 ευρώ την ημέρα στους Έλληνες ασφαλισμένους.⁵⁴

Πιο συγκεκριμένα αναλύονται παρακάτω.

4.3.1 Ασφαλιστικές εισφορές

Το ΙΚΑ διαχωρίζει τις εισφορές των οικοδομοτεχνικών έργων από τις κοινές επιχειρήσεις σε όλους τους ασφαλισμένους του. Το σύνολο και στις δύο περιπτώσεις των κοινωνικών εισφορών Ελλήνων και αλλοδαπών για το έτος 2003 ήταν πάνω από 8 δισεκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων τα 887 εκατομμύρια προερχόταν από εισφορές αλλοδαπών.

Πίνακας 9: Ετήσιες εισφορές σε κοινές επιχειρήσεις και οικοδομικά έργα

Υψηκότητα	Σύνολο εισφορών	Αριθμός μισθωτών	Σύνολο εισφορών / αριθμό μισθωτών σε ευρώ
Συνολικά:	8.058.997.403	2.445.828	3.259
Έλληνες- Αλλοδαποί			
Ελληνική	7.171.961.445	2.100.758	3.414
Αλλοδαπή	887.035.949	346.070	2.563

Πηγή: ΙΚΑ, Δ/ση Αναλογιστικών Μελετών & Στατιστικής 2003

Από τον παραπάνω πίνακα του ΙΚΑ βλέπουμε ότι συνολικά οι Έλληνες εισφέρουν ετήσια στα ασφαλιστικά ταμεία 3.414 ευρώ, έναντι 2.563 ευρώ που εισφέρουν οι αλλοδαποί, δηλαδή οι κοινωνικές εισφορές των Ελλήνων αντιπροσωπεύουν το 37,8% των αποδοχών τους έναντι του 43,1% των αλλοδαπών.

Όπως συναντήσαμε στην ενότητα 2.3 «Εισόδημα των αλλοδαπών» το μεγαλύτερο

⁵⁴ Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007.

ποσοστό των αλλοδαπών εντάσσεται στο πρώτο και δεύτερο επίπεδο εισοδήματος, το οποίο αγγίζει την γραμμή της φτώχειας και είναι δύο φορές και μισό πάνω από αυτήν. Αυτό υπολογίζεται σε ετήσιο εισόδημα από 4.741 έως 11.853 ευρώ.

Στην περίπτωση των γυναικών αλλοδαπών σε σχέση με τις Ελληνίδες σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΚΑ το 2003, το σύνολο των εισφορών προς το σύνολο των αποδοχών είναι 42,4% και 38,8% αντίστοιχα. Αυτή η διαφορά εξηγείται με τις διαφορετικές εισπραχθείσες αμοιβές οι οποίες οφείλονται εν μέρη στο διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης, όπως είδαμε και στην ενότητα 1.4 «Κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα», στην οποία τα επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών είναι πολύ χαμηλά, συνεπώς εργάζονται σε τομείς χαμηλής ειδίκευσης, συνεπώς είναι χαμηλόμισθοι. Μπορεί όμως να οφείλεται και στην αρχαιότητα στα εργασιακά ζητήματα μιας και η πλειοψηφία των αλλοδαπών είναι νεοαφιχθείσα και δεν έχει "προλάβει" να δημιουργήσει αρχαιότητα στο επάγγελμα που απασχολούνται.

4.3.2. Αριθμός ημερών εργασίας

Εξετάζοντας στην συνέχεια τον αριθμό ημερών εργασίας παρατηρούμε ότι αυτός ο αριθμός είναι γενικά χαμηλός συγκριτικά με τους Έλληνες ίσως γιατί υπάρχει η περίπτωση αδήλωτης εργασίας.

Πίνακας 10: Ημέρες εργασίας ανά φύλλο στις κοινές επιχειρήσεις και τα οικοδομοτεχνικά έργα

Υπηκοότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Ελληνική	220,11	201,38	211,42
Αλλοδαπή	190,40	186,45	188,77
Αλβανική	192,46	164,51	182,59
Σύνολο	216,78	199,99	209,08

Πηγή: ΙΚΑ, Δ/ση Αναλογιστικών Μελετών & Στατιστικής, 2003

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα, 220 ημέρες εργασίας αντιστοιχούν στους Έλληνες άντρες

(δηλαδή εργάζονται 5 ημέρες την εβδομάδα, άρα 44 βδομάδες εργασίας, άρα πρόκειται για πλήρη απασχόληση) και 190,40 ημέρες αντιστοιχούν στους αλλοδαπούς. Όσο για τις γυναίκες Ελληνίδες εργάζονται 201,38 μέρες τον χρόνο ενώ οι αλλοδαπές 186,45 ημέρες. Παρατηρούμε όμως πως ο αριθμός εργασίας στις γυναίκες Αλβανίδες ασφαλισμένες φτάνουν τις 164,51, το οποίο είναι πολύ χαμηλότερο από αυτό των Ελληνίδων γυναικών (αυτές οι ημέρες αντιστοιχούν σε 47 εβδομάδες εργασίας ετησίως με 3,5 ημέρες εργασίας ανά βδομάδα, πρόκειται δηλαδή για μερική απασχόληση). Το φαινόμενο με τις Αλβανίδες εργαζόμενες προφανώς συνδέεται με τα παραδοσιακά στερεότυπα που επικρατούν και στο οικογενειακό τους δίκτυο. Βέβαια, όπως έχουμε αναφέρει τα δεδομένα αυτά δεν μας καλύπτουν λόγω έλλειψης στοιχείων, διότι στην συγκεκριμένη περίπτωση παραδείγματος χάρη υπάρχουν στοιχεία από την ΕΕΔ το 2002, όπου ο αριθμός εργασίας ανά βδομάδα εμφανίζεται πολύ υψηλός.⁵⁵ Στην συγκεκριμένη έρευνα έχουμε ώρες όχι ημέρες, ωστόσο παρατηρείται ότι το 25% περίπου των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα εργάζονται πάνω από 43 ώρες την βδομάδα στις κοινές επιχειρήσεις.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι η αύξηση των εσόδων στο ΙΚΑ μπορεί να προέλθει από την αύξηση των δηλωμένων ημερών εργασίας. Άρα σε αυτή την περίπτωση, αύξησης των εισφορών στο ΙΚΑ σημαίνει αύξηση των ημερών εργασίας των αλλοδαπών ή να δηλώνουν περισσότερο την εργασία τους, πράγμα που είναι δύσκολο να επιτευχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω του μεγάλου βαθμού παραοικονομίας και παράνομης μετανάστευσης που επικρατεί στην χώρα μας.

Στην περίπτωση των οικοδομοτεχνικών έργων ο αριθμός εργασίας είναι ακόμα χαμηλότερος στο σύνολο των ημερών, αλλά και σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών, 104,52 άντρες και 104,65 για το 2003.⁵⁶ Στις γυναίκες Ελληνίδες αντιστοιχούν 79,38 και 85,93 των μεταναστριών, η διαφορά μεταξύ αντρών και γυναικών μπορεί να οφείλεται στο ότι τα οικοδομοτεχνικά έργα είναι κυρίως ανδροκρατούμενα επαγγέλματα.

⁵⁵ ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Δρ. Ερίκ Γκαζόν, Αθήνα 2005, σελ.71

⁵⁶ ΚΕΘΙ, Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα, Δρ. Μαράτου Αλιπράντη, Αθήνα, Ιούνιος 2007, σελ. 166

4.3.3 Αποδοχές ανά ημέρα εργασίας

Στην ενότητα 1.4 «Κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα» συναντήσαμε την πλειοψηφία των μεταναστών να βρίσκεται στο πρώτο και δεύτερο επίπεδο εισοδήματος.

Αρκεί να εξετάσουμε ποιες είναι οι αποδοχές ανά ημέρα εργασίας για να καταλήξουμε και στο επίπεδο κοινωνικών εισφορών. Οι κοινωνικές εισφορές αυτές σχετίζονται με τους μισθούς των ασφαλισμένων και θα χρησιμοποιηθούν είτε στο παρόν είτε στο μέλλον από τους ασφαλισμένους τους.

Πίνακας 11: Σύνολο αποδοχών ανά ημέρες εργασίας, υπηκοότητα και φύλο σε κοινές επιχ. και οικοδομοτεχνικά έργα.

Υπηκοότητα	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Ελληνική	47,6	38,87	45,13
Αλλοδαπή	34,98	31,26	33,58
Αλβανική	34,00	32,03	33,46
Σύνολο	45,27	37,99	42,96

Πηγή: ΙΚΑ, Δ/ση Αναλογιστικών Μελετών & Στατιστικής

Η συγκριτική διερεύνηση του παραπάνω πίνακα, μας δείχνει ότι οι αποδοχές ανά ημέρα εργασίας είναι αρκετά πιο χαμηλές σε σχέση με τους Έλληνες. Σαν σύνολο βλέπουμε ότι οι ημέρες εργασίας των Ελλήνων και των αλλοδαπών έχουν διαφορά που φτάνει το 12,62% στους άντρες και 7,61% στις γυναίκες Ελληνίδες και αλλοδαπές.

Το γεγονός λοιπόν ότι οι Έλληνες αμείβονται περισσότερο από τους αλλοδαπούς οφείλεται στην διαφοροποιημένη ένταξη του μισθωτού αλλοδαπού στην οικονομία. Συναντήσαμε και σε προηγούμενες ενότητες ότι λόγω της ύπαρξης θεσμικών κενών όσον αφορά τους μετανάστες, επίσης χαμηλό μορφωτικό επίπεδο είτε στις ξενοφοβικές τάσεις που επικρατούν, εργάζονται σε τομείς χαμηλής ειδίκευσης και επίσης έρχονται αντιμέτωποι με το φαινόμενο της αρχαιότητας των Ελλήνων σε κάποιους τομείς εργασίας.

4.4 Παραοικονομία και “μαύρη” εργασία

Όπως είδαμε και στην παραπάνω ενότητα 4.2, η αύξηση των εσόδων στο ΙΚΑ μπορεί να προέλθει από την αύξηση των δηλωμένων ημερών εργασίας, το οποίο στην πράξη είναι δύσκολο διότι αύξηση των εισφορών στο ΙΚΑ σημαίνει αύξηση των ημερών εργασίας των αλλοδαπών ή να δηλώνουν περισσότερο την εργασία τους, πράγμα που δεν μπορεί να επιτευχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω του μεγάλου βαθμού παραοικονομίας και παράνομης μετανάστευσης που επικρατεί στην χώρα μας. Επίσης είδαμε στην ίδια ενότητα ότι μόνο το 2003 οι εισφορές των αλλοδαπών στα ασφαλιστικά ταμεία ανέρχονταν σε 887 εκατομμύρια ευρώ.

Οι διάφορες μορφές της μεταναστών και οι παροχές που μπορεί να διεκδικήσει η κάθε μια, σε συνδυασμό με την σημερινή επικράτηση της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, εμφανίζουν νέες κατηγορίες εργασίας (παράνομη, συμπληρωματική, προσωρινή, οικιακή, προσωπική) καθώς και νέες ομάδες εργατών (ανεπίσημοι, πρόσκαιροι, εποχιακοί), οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την παγκόσμια ζήτηση για ελαστική εργασία.⁵⁷ Αυτή η ζήτηση έχει ως επακόλουθο την αύξηση της ανεπίσημης εργασίας, καθώς και εκμετάλλευσης (Νικολάου, 2006), διαμορφώνοντας νέες μορφές μεταναστών εργαζομένων. Αυτό συνεπάγεται ότι αρκετοί μετανάστες εργάζονται χωρίς να ασφαρίζονται.

Η πλειοψηφία των μεταναστών στην χώρα έχουν υποχρεωτική ασφάλιση υγείας σε ποσοστό 86,4%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ημεδαπών ανέρχεται σε 91,2%.⁵⁸ Η ίδια έρευνα δείχνει ότι οι ανασφάλιστοι μετανάστες αποτελούν το 12,09% του μεταναστευτικού πληθυσμού και σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο φαινόμενο της «μαύρης εργασίας» που παρατηρείται στη χώρα. Το προαναφερόμενο φαινόμενο εκτιμάται ότι αφορά στο σημαντικό αριθμό εργαζομένων και στο 25-40% του ΑΕΠ⁵⁹ επίσης σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΚΑ και της ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ, ετησίως η εισφοροδιαφυγή ξεπερνάει τα 4,5 δις. ευρώ και ανέρχεται στο 20% των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων. Το ποσοστό

⁵⁷ Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007

⁵⁸ ΕΣΥΕ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/2005

⁵⁹ Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007).

αυτό εκτιμάται ότι μειώνει κατά 7 χρόνια τα όρια αντοχής του ασφαλιστικού συστήματος. Υπηρεσίες ασφαλιστικών ταμείων εκτιμούν ότι η εισφοροδιαφυγή αυξήθηκε από 16% σε 20% το διάστημα 2003- 2006. ο αριθμός των ανασφάλιστων εργαζομένων εκτιμάται ότι είναι περίπου 1.100.000 άτομα.⁶⁰ Εξαιτίας κυρίως της παράνομης μετανάστευσης, εκτιμάται ότι η απώλεια των εισφορών των παράνομων μεταναστών ανέρχεται περίπου στο 1/5 των εισφορών που καταβάλλουν οι νόμιμοι.

4.5 Επιπτώσεις αύξησης των μεταναστών στην Κοινωνική Ασφάλιση και συνταξιοδότηση – Μελέτη περίπτωσης

Όπως προαναφέραμε, η λειτουργία και αποτελεσματικότητα των ασφαλιστικών ταμείων στην Ελλάδα και στην Ευρώπη αποτελούν ζητήματα που απασχολούν τη δημόσια συζήτηση και τη χάραξη μεταναστευτικής πολιτικής. Λόγω των δημογραφικών προβλημάτων και της δημογραφικής γήρανσης το ζήτημα της μετανάστευσης περιλαμβάνει το ερώτημα αν μπορούν οι μετανάστες να συμβάλλουν θετικά στα ασφαλιστικά ταμεία.

Όλες οι μελέτες οι οποίες έχουν γίνει για τις μακροπρόθεσμες προοπτικές μέχρι το 2050, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το σύστημα δεν είναι βιώσιμο με την σημερινή του μορφή. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με αναλογιστική μελέτη ενός πλάνου έρευνά της ΙΜΕΠΟ το 2008, η οποία στοχεύει στη διαπίστωση της κατάστασης βιωσιμότητας των ασφαλιστικών φορέων μέσα από την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών σε βάθος χρόνου, βλέπουμε πως για είκοσι (20) χρόνια δεν θεμελιώνεται συνταξιοδοτικό δικαίωμα από τους μετανάστες. Μετά την πάροδο της εικοσαετίας όμως και εξαιτίας της θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος, οι αναμενόμενες παροχές προσεγγίζουν σε μεγάλο βαθμό τις αναμενόμενες εισφορές και ενδέχεται επίσης να τις υπερβούν.⁶¹

Η ανωτέρω αναλογιστική μελέτη επί της ουσίας αφορά την αποτίμηση των συσσωρευμένων υποχρεώσεων όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί μέχρι την ημερομηνία αποτίμησης αναμενόμενων μελλοντικών εισφορών. Έχει ληφθεί υπόψη το φύλλο, το έτος

⁶⁰ Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής- Π.Ο.Π.Ο.Κ.Π., 2005, Μπουρίκος 2006)

⁶¹ ΙΜΕΠΟ 2008 ΠΗΓΗ ΕΣΥΕ 2001

γέννησης, η υπηκοότητα, ο οργανισμός ασφάλισης, το επάγγελμα και το εισόδημα των μεταναστών. Θεώρησε ως εργαζόμενους από το σύνολο των εργαζόμενων αλλοδαπών εκείνους που βρίσκονται στο ηλικιακό διάστημα των 15 έως 60 ετών, δηλαδή σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, 803 από τα 1.085 άτομα.

Σύμφωνα λοιπόν με την μελέτη του ΙΜΕΠΟ το 2008, οι εισφορές προβλέπεται να αυξηθούν στο 9% του ΑΕΠ το 2050 από 7% το 1997, ενώ οι συνταξιοδοτικές δαπάνες από 11,5% του ΑΕΠ προβλέπεται να φθάσουν στο 23% του ΑΕΠ το 2030. Δηλαδή η απόσταση των 4,5 μονάδων του ΑΕΠ η οποία υπάρχει σήμερα, όσον αφορά στις εισφορές ως προς τις συνταξιοδοτικές δαπάνες, προβλέπεται να αυξηθεί στις 14 μονάδες του ΑΕΠ. Αυτό είναι μια δραματική αύξηση του ελλείμματος, αν σκεφθεί κανείς ότι το έλλειμμα του δημοσίου δεν μπορεί να υπερβεί το 3% του ΑΕΠ (σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει η χώρα στα πλαίσια του ενιαίου νομίσματος) και η πρόβλεψη είναι ότι μέχρι το 2030 μόνο το έλλειμμα του συνταξιοδοτικού συστήματος, θα έχει φθάσει στο 14% του ΑΕΠ.⁶²

Εξετάζουμε και την περίπτωση μείωσης ή αύξησης του όγκου των μεταναστών. Η επίδραση της εισροής των μεταναστών στην αναλογία μη παραγωγικός πληθυσμός (νέοι έως 19 ετών, άνεργοι και συνταξιούχοι ηλικίας 60 ετών και πλέον) προς εργατικό δυναμικό (νέοι- 19 + άνεργοι + συνταξιούχοι προς εργατικό δυναμικό), παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα για τα έτη 2000 – 2004.⁶³

⁶² www.e21.gr/articles_full.asp?ArticleID=116

⁶³ Τα πληθυσμιακά στοιχεία 1998-2004 είναι από την ΕΣΥΕ

Πίνακας 12: Αναλογιστική Μελέτη του Μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση

Έτος	Χωρίς εισροή μεταναστών	Με αύξηση 5% του εργατικού δυναμικού λόγω εισροής	Με αύξηση 10% του εργατικού δυναμικού λόγω εισροής	Με αύξηση 15% του εργατικού δυναμικού λόγω εισροής	Με αύξηση 20% του εργατικού δυναμικού λόγω εισροής
2000	1,16	1,11	1,06	1,01	0,97
2001	1,19	1,14	1,08	1,04	0,99
2002	1,14	1,09	1,04	0,99	0,95
2003	1,13	1,08	2,03	0,98	0,94
2004	1,12	1,07	1,02	0,98	0,94

Πηγή «Αναλογιστική Μελέτη του Μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση» ΙΜΕΠΟ, Μάρτιος 2007

Είναι σημαντικό να διευκρινίσουμε ότι το γεγονός μιας ευνοϊκής δημογραφικής επίπτωσης, αποτελεί θετικό παράγοντα για το ασφαλιστικό δεν παύει όμως να είναι προσωρινή έστω και αν ο χρονικός ορίζοντας του προσωρινού καλύπτει 20 – 25 χρόνια. Με άλλα λόγια, δεν σημαίνει ότι είναι η λύση στο πρόβλημα.

Όπως αναφέρεται και στα συμπεράσματα της Αναλογιστικής Μελέτης για το ΙΚΑ που έλαβε χώρα τον Απρίλιο του 2005⁶⁴ μπορεί μεν εμφανώς η ηλικιακή πυραμίδα ανδρών και γυναικών να βελτιώνεται σημαντικά εάν προσθέσουμε τους αλλοδαπούς (άνδρες και γυναίκες), η επερχόμενη όμως βελτίωση της ηλικιακής πυραμίδας δεν επιφέρει ανάλογα αποτελέσματα και στον οικονομικό τομέα. Γεγονός που εστιάζεται στις ολιγότερες ημέρες εργασίας, όπως είδαμε και στην προηγούμενη ενότητα, που πραγματοποιούν οι

⁶⁴ Αναλογιστική Μελέτη για το ΙΚΑ – ΕΤΑΜ Πρόπολης, Ρωμανός, Μαργιός, Χατζηβασιλόγλου, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ

μετανάστες έναντι των Ελλήνων και στους χαμηλότερους μέσους μισθούς που απολαμβάνουν.

Από τα ανωτέρω, καθίσταται φανερό ότι η επίδραση των νεοεισερχόμενων είναι ελάχιστη στην ανοδική εξέλιξη του λόγου εισφορών / παροχών. Εξέλιξη η οποία οριοθετείται και θα οδηγήσει το ποσό των αναμενόμενων μελλοντικών παροχών να υπερβεί το αντίστοιχο ποσό των μελλοντικών εισφορών.

Συμπεράσματα

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας μας, προέκυψε ότι δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Η πιο έγκυρη πηγή που θα μπορούσαμε να στηριχθούμε στοιχεία για το πόσοι μετανάστες διαμένουν στην χώρα μας και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους είναι η απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001 και το ΙΚΑ.

Πιο συγκεκριμένα, η απογραφή του 2001 δείχνει ότι καταγράφηκαν περίπου 760.000 μετανάστες, ενώ πιο πρόσφατες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι ανέρχονται στους 1.100.000-1.200.000 συμπεριλαμβανομένου και τους παράνομους. Η πλειοψηφία αυτών προέρχονται από την Αλβανία και ακολουθεί η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Πρέπει να αναφερθεί ότι στα ανωτέρω αναφέρονται μόνο όσοι έχουν άδεια παραμονής.

Η ηλικιακή σύνθεση τους στην πλειοψηφία της ανήκει κυρίως στην παραγωγική ηλικία 25-64 ετών, οι περισσότεροι δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο και επιλέγουν κυρίως μεγάλες αστικές πόλεις για να ζήσουν (κυρίως Αθήνα, Αττική και Θεσσαλονίκη). Επίσης το 52% αυτών είναι έγγαμοι και το 42% άγαμοι, αυτό επιβεβαιώνει πως ένας από τους σημαντικότερους λόγους που οδηγούν στην μετανάστευση είναι η οικογενειακή συνένωση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών ήρθε στην χώρα μας για να εργαστεί. Ο όγκος των εργαζόμενων μεταναστών, ανέρχεται περίπου στους 390.000 και οι περισσότεροι από αυτούς ανήκουν στην μισθωτή απασχόληση. Οι τομείς που απασχολούνται είναι ανειδίκευτης εργασίας σύμφωνα με την έρευνα εργατικού δυναμικού και όσον αφορά το εισόδημα τους προκύπτει από επίσημα στοιχεία του ΙΚΑ πως βρίσκονται κατά μέσο όρο χαμηλότερα από τα αντίστοιχα των Ελλήνων. Τα δεδομένα της ανεργίας που διερευνήθηκαν δείχνουν ότι το 5,6% των μεταναστών είναι άνεργοι σύμφωνα με την έρευνα μας ότι οι μετανάστες δεν είναι άνεργοι.

Οι μετανάστες κυρίως μετά τον νόμο 2910/2001 αντιμετωπίζονται θεσμικά όλο και περισσότερο όπως οι Έλληνες πολίτες και φαίνονται να απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο κοινωνικής ασφάλισης. Λόγω των διαφορετικών ειδών των μεταναστών δημιουργήθηκαν 4 διαφορετικές κατηγορίες οι οποίες προσπαθούν να καλύψουν όλο και περισσότερο τα διαφορετικά αυτά είδη. Στην κοινωνική τους ασφάλιση οι μετανάστες έχουν τις ίδιες απολαβές με τους Έλληνες, εφόσον πάντα συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις σε κάθε περίπτωση, μάλιστα το κράτος μας έχει θεωρηθεί αρκετά γενναιοδωρο σε σχέση με

τις παροχές που τους προσφέρει. Η επισκόπηση σχετικά με τις προϋποθέσεις ασφάλισης και εγγραφής στα μητρώα των τριών μεγάλων ασφαλιστικών οργανισμών μας έδειξε ότι οι νόμιμα εργαζόμενοι αλλοδαποί που διαθέτουν κάρτα παραμονής μπορούν να εγγράφονται, εφόσον διαθέτουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Σχετικά με τις ασφαλιστικές παροχές δεν φάνηκε να υπάρχουν διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε Έλληνες και αλλοδαπούς. Παρουσιάζονται όμως φαινόμενα όπου δεν είναι διευκρινισμένο μέσα από τους νόμους το ποιοι δικαιούνται δικαιώματα κοινωνικής προστασίας για αυτό τον λόγο διευκρινίζονται με συγκεκριμένες εγκυκλίους. Δικαιούχοι φαίνεται να είναι αλλοδαποί υπήκοοι των συμβαλλόμενων μερών στον Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Χάρτη του 1996, αυτοί που κατοχυρώθηκαν από την Σύμβαση για Κοινωνική Αντίληψη του 1953 και οι παλιννοστούντες ομογενείς. Επίσης, δικαιούχοι επιδομάτων πρόνοιας είναι ομογενείς, υπήκοοι κρατών- μελών της Ε.Ε του ΕΟΧ και των κρατών που υπάγονται στην Κυρωμένη Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1959. από την άλλη οι μητέρες φαίνονται να δικαιούνται το επίδομα μητρότητας ανεξαρτήτου κατηγορίας αλλοδαπών εφόσον συντρέχουν και οι απαραίτητες προϋποθέσεις.

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει η εργασιακή απασχόληση και η κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών εντοπίζονται κυρίως στην έλλειψη απαραίτητων νομομοποιητικών εγγράφων, το οποίο οδηγεί στην μη ασφάλιση τους, στην μη απόκτηση άδειας παραμονής και την πίεση να εργάζονται κάτω από συνθήκες αδήλωτης εργασίας, συνεπώς δεν κατέχουν βιβλιάρια ασθενοείας και επομένως αδυνατούν να έχουν πρόσβαση στο εθνικό σύστημα της χώρας μας. Επίσης, η έλλειψη πληροφόρησης για τα ζητήματα υγείας τους, υγειονομικής διαβίωσης και δικαιωμάτων τους για την χρήση των υπηρεσιών υγείας.

Άλλο ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ασφάλιση των αλλοδαπών είναι οι ξενοφοβικές αντιλήψεις που επικρατούν, οι οποίες παρόλο που δεν είναι τόσο εμφανής, δυσκολεύουν πολύ την ευκολότερη ένταξη των μεταναστών στα ασφαλιστικά ταμεία. Οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως μια ιδιαίτερη ομάδα και κυριαρχούν διάφορα στερεότυπα προς αυτούς από την πλευρά των Ελλήνων. Από την άλλη οι μετανάστες δεν μπορούν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους λόγω των γλωσσολογικών τους εμποδίων.

Εκτός από την αδυναμία εύρεσης του ακριβούς αριθμού των μεταναστών που βρίσκονται και διαμένουν στην Ελλάδα (λόγω παράνομης μετανάστευσης) και του αριθμού των ασφαλισμένων στον κάθε φορέα ασφάλισης, αδυναμία συναντήσαμε και στον εντοπισμό

της επιρροής που ακούν οι μετανάστες στην Κοινωνική Ασφάλιση. Υπάρχουν διάφοροι τομείς που συντρέχουν την κοινωνική ασφάλιση και συνεπώς την επηρεάζουν είτε συμβάλει το φαινόμενο της μετανάστευσης είτε όχι αλλά και τομείς που εντείνονται με αυτό. Οι τομείς που εξετάστηκαν αφορούν το δημογραφικό πρόβλημα, διότι περισσότεροι μετανάστες οδηγούν σε αύξηση των εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία. Επίσης, οι εισφορές, οι αποδοχές τους και οι δηλωμένες ημέρες εργασίας και ο βαθμός της παραοικονομίας που επικρατεί στην χώρα.

Από τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η συμβολή των μεταναστών είναι θετική βραχυχρόνια, λόγω της νεανικής ηλικιακής δομής των ασφαλισμένων μεταναστών αλλά και επειδή έχουν εισέλθει τώρα στα ασφαλιστικά ταμεία και προφανώς θα τα στηρίζουν χωρίς να αξιώνουν παροχές, αλλά μακροχρόνια βάση της μελέτης περίπτωσης που αναφέρθηκε δεν φάνηκε κάτι τέτοιο, αντίθετα φάνηκε να την επηρεάζουν αρνητικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ι.Κ. Χασιώτης, *Επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Βάνιας, 1993, σελ. 153.
2. Βικιπαίδεια, Μετανάστευση <http://el.wikipedia.org/wiki/>
3. ΕΣΥΕ, επεξεργασία ΙΝΕ/ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ, Γ. Κρητικίδης
4. ΙΜΕΠΟ, τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, MENTORING A.E. Μάρτιος 2007
5. www.livepedia.gr/index.php/Μετανάστευση
6. www.childmentalhealth.gr/Wc216960e78295.htm
7. ΙΜΕΠΟ, τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, MENTORING A.E. Μάρτιος 2007
8. Μουσουρού Α. 2003. *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg. Σελ.93
9. Population Division, 2002, σελ: 1,2.
10. www.livepedia.gr/index.php/Μετανάστευση
11. Λινάρδος- Ρύλμον, 1993, Αλλοδαποί εργαζόμενοι και αγορά εργασίας στην Ελλάδα, Αθήνα:ΙΝΕ
12. ΕΚΚΕ, 2008, ΣΕΛ.36
13. Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν *Οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης*
14. ΙΜΕΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα, εμπειρίες – πολιτικές προοπτικές*, τόμος β' Αθήνα 2008, 142-145 σελ.
15. *Έκταση μετανάστευσης στην Ελλάδα, Δικαιώματα και υποχρεώσεις των αλλοδαπών*, <http://www.epkodi.gr/site/index.php/-----articlestable-83/174-2010-02-05-13-55-53>
16. ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική μελέτη για τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007
17. Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, *Μετανάστευση- Υγεία και Πρόνοια*, 2005
18. Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ: «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ. - Πάντειο Πανεπιστήμιο
19. Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ: «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ. - Πάντειο Πανεπιστήμιο
20. Μελέτη: Λιανός Θ. (2003), «*Σύγχρονη Μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική διερεύνηση*». Αθήνα, σελ: 28

21. Δρ. Μαράτου- Αλιπράντη, 2007, *Η γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα*, Αθήνα
22. Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 6 Φεβρουαρίου 2010, Τίτλος άρθρου: «Νόμιμος, Οικογενειάρχης, Υποψήφιος Έλληνας»
23. «Μετανάστευση» www.childmentalhealth.gr
24. ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική μελέτη για τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007
25. Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ «στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες στην Ελλάδα». Αθήνα 2004, Ι.Α.Π.Α.Δ.- Πάντειο Πανεπιστήμιο
26. βλ. Maratou- Alipranti L. & Fakiolas R. (2000), *Foreign female immigrants in Greece, Papers, Revista de Sociologia* (Universitat Autònoma de Barcelona), No 60, σ.σ. 101-117
27. «Έκθεση για την υγεία των μεταναστών» Μάρτιος 2009, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, www.mighealth.net
28. βλ. Lazaridis, G. & Psimmenos I. (2000), *Migrant flows from Albania to Greece: economic, social and spatial exclusion*, King R, Lazaridis G. & Tsardanis Ch. (eds.) *Eldorado or Fortress, Migration in Southern Europe*, London Macmillian, σ.σ. 170-185
29. Μετανάστευση και Κοινωνική Ασφάλιση: Μια προσέγγιση με βάση δεδομένα της έρευνας EU-SILC και των Ασφαλιστικών Ταμείων Δρ Α. Μαράτου- Αλιπράντη και Δρ Ε. Γκαζόν, ΕΚΚΕ
30. Σάββας Ρόμπολης, “Μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας”, Αθήνα 2006
31. Σάββας Ρόμπολης “Μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας”, Αθήνα 2006
32. Μετανάστευση και κοινωνική ασφάλιση προσέγγιση με βάση τα δεδομένα της έρευνας eu-silc και των ασφαλιστικών ταμείων, Δρ. Α. Μαράτου- Αλιπράντη Δρ. Ε. Γκαζόν ΕΚΚΕ
33. Σάββας Ρομπόλης, “μετανάστες και ένταξη στην αγορά εργασίας” Αθήνα 2006)
34. ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία - πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005.
35. ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Αθήνα 2005
36. Γεωργούλας Στρ. 2003 «Το Νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής» και Κασσιμάτης Κ. (επιμ) «Πολιτικές μετανάστευσης και στρατηγικής ένταξης» Αθήνα Gutenberg, σελ. 91-122
37. <http://www.inpsv.gr/Articles/Laurio/20mobile%20unit.htm>
38. ΕΚΚΕ 2005, “Μετανάστευση και Υγεία- Πρόνοια”, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005

39. ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία - πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005.
40. ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία - πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου – Αλιπράντη, Δρ. Έρικ Γκαζόν, Αθήνα 2005.
41. ΙΚΑ, Μηνιαία στοιχεία απασχόλησης, Σεπτέμβριος 2003, Λ. Μαράτου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης
42. ΕΚΚΕ, 2005 Δρ. Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Αθήνα
43. Δεδομένα ΤΕΒΕ)- (ΕΚΚΕ, 2005 Δρ. Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Αθήνα
44. Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Ε. Γκαζόν, «Οικονομικά αποτελέσματα της μετανάστευσης»
45. Ψημμένος Ι., Σκαμνάκης Χ. Οικιακή εργασία των μεταναστριών και κοινωνική προστασία, Αθήνα (Παπαζήση), 2008, 321
46. Ψημμένος Ι., Σκαμνάκης Χ., Οικιακή εργασία των μεταναστριών και κοινωνική προστασία, Αθήνα (Παπαζήση) 2008,321 σελ.
47. Πανεπιστήμιο Κοινωνικών Πολιτικών Επιστημών, πρόσβαση και παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας σε μετανάστες και μετανάστριες στην Ελλάδα, Κων/νος Μυλωνάς, Αθήνα Σεπτέμβριος 2009
48. Χρ. Μπαγκαβός- Δ. Παπαδοπούλου, Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή πολιτική, μελέτες του ΙΝΕ/ ΓΕΣΕΕΟ ΑΔΕΔΥ, Αθήνα σελ.19
49. Μετανάστευση και Κοινωνική Ασφάλιση, Δρ. Λ. Μαράτου & Δρ. Ε. Γκαζόν, ΕΚΚΕ).
50. ΙΜΕΠΟ, Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση, Τμήμα Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007
51. Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007
52. Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. και Γκαζόν, Ε. (2005), Μετανάστευση και Υγεία- Πρόνοια.Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και προτάσεις βελτίωσης, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ-ΕΚΚΕ (www.imepo.gr).
53. ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ –ΑΕΔΥ, Αναλογιστική μελέτη του Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης, Αθήνα, Απρίλιος 2005, σελ. 53-54
54. Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007.
55. ΕΚΚΕ, Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια, Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης, Δρ. Λάουρα Μαράτου-

Αλιπράντη, Δρ. Ερίκ Γκαζόν, Αθήνα 2005, σελ.71

56. ΚΕΘΙ, Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα, Δρ. Μαράτου Αλιπράντη, Αθήνα, Ιούνιος 2007, σελ. 166
57. Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007
58. ΕΣΥΕ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/2005
59. Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική ασφάλιση, ΙΜΕΠΟ τμήμα γεωγραφίας πανεπιστημίου Αιγαίου, Μάρτιος 2007).
60. Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής- Π.Ο.Π.Ο.Κ.Π., 2005, Μπουρίκος 2006)
61. ΙΜΕΠΟ 2008 ΠΗΓΗ ΕΣΥΕ 2001
62. www.e21.gr/articles_full.asp?ArticleID=116
63. Τα πληθυσμιακά στοιχεία 1998-2004 είναι από την ΕΣΥΕ
64. Αναλογιστική Μελέτη για το ΙΚΑ – ΕΤΑΜ Πρόπολης, Ρωμανός, Μαργιός, Χατζηβασίλογλου, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι % μισθωτών	16
Πίνακας 2: Κλάδοι απασχόλησης μεταναστών κατά φύλο.....	18
Πίνακας 3: Είδος απασχόλησης Ελλήνων – Αλλοδαπών.....	19
Πίνακας 4: Επίπεδο εισοδήματος των νοικοκυριών	20
Πίνακας 5: Έρευνα εργατικού δυναμικού, β' τριμήνου 2005.....	24
Πίνακας 6: Αριθμός ασφαλισμένων ΙΚΑ ανά υπηκοότητα σε κοινές επιχειρήσεις και οικοδομοτεχνικά έργα, 2003.....	35
Πίνακας 7: Ασφαλισμένοι αλλοδαποί στο ΤΕΒΕ κατά υπηκοότητα, 2004	37
Πίνακας 8: Αλλοδαποί ασφαλισμένοι κυρίας ασφάλισης ΟΓΑ - κατά χώρα προέλευσης, φύλο και πενταετείς ομάδες ηλικίας, Νοέμβριος 2004	38
Πίνακας 9: Ετήσιες εισφορές σε κοινές επιχειρήσεις και οικοδομικά έργα	47
Πίνακας 10: Ημέρες εργασίας ανά φύλλο στις κοινές επιχειρήσεις και τα οικοδομοτεχνικά έργα.....	48
Πίνακας 11: Σύνολο αποδοχών ανά ημέρες εργασίας, υπηκοότητα και φύλο σε κοινές επιχειρήσεις και οικοδομοτεχνικά έργα.....	50
Πίνακας 12: Αναλογιστική Μελέτη του Μεταναστευτικού φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση.....	54

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Έλληνες μετανάστες στη Γερμανία(<http://kafeneio-gr.blogspot.com>)..... 7

Εικόνα 2: Μετανάστες και Ελλάδα (<http://www.liako.gr/news/society>)..... 7